

RAPORTUL ECRI PRIVIND ROMÂNIA

(al patrulea ciclu de monitorizare)

Adoptat pe 19 martie 2014

Publicat pe 3 iunie 2014

ECRI Secretariat
Directorate General II - Democracy
Council of Europe
F-67075 STRASBOURG Cedex
Tel.: +33 (0) 390 21 46 62
Fax: + 33 (0) 388 41 39 87
E-mail: ecri@coe.int

www.coe.int/ecri

RAPORTUL ECRI PRIVIND ROMÂNIA (al patrulea ciclu de monitorizare)

Adoptat pe 19 martie 2014

Publicat pe 3 iunie 2014

Vă rugăm să țineți seama că prezentul document este o traducere. Dacă aveți dubii asupra sensurilor, consultați versiunile originale în engleză și franceză.

CUPRINS

CUVÂNT ÎNAINTE	7
REZUMAT	9
CONSTATĂRI ȘI RECOMANDĂRI	11
I. EXISTENȚA ȘI APLICAREA PREVEDERILOR LEGALE	11
INSTRUMENTE LEGALE INTERNAȚIONALE	11
PREVEDERI CONSTITUȚIONALE ȘI ALTE PREVEDERI DE BAZĂ.....	12
LEGISLAȚIA PRIVIND CULTELE RELIGIOASE	12
LEGISLAȚIA PRIVIND MINORITĂȚILE NAȚIONALE.....	13
REGULI PRIVIND RESTITUIREA PROPRIETĂȚILOR CĂTRE MINORITĂȚILE RELIGIOASE ȘI NAȚIONALE/ETNICE.....	14
LEGEA ELECTORALĂ.....	16
PREVEDERILE LEGILOR PENALE	17
PREVEDERILE LEGISLAȚIEI CIVILE ȘI ADMINISTRATIVE	21
ASISTENȚA JURIDICĂ.....	22
ORGANISME ANTI-DISCRIMINARE ȘI ALTE INSTITUȚII	23
- <i>CONSILIUL NAȚIONAL PENTRU COMBATEREA DISCRIMINĂRII (CNCD)</i> 23	
- <i>AVOCATUL POPORULUI</i>	26
- <i>DEPARTAMENTUL PENTRU RELAȚII INTERETNICE (DRI)</i>	28
II. DISCRIMINAREA ÎN DIFERITE DOMENII.....	29
EDUCAȚIA.....	29
LOCURILE DE MUNCĂ	29
III. VIOLENȚA RASIALĂ	30
IV. CLIMATUL DE OPINIE ȘI RASISMUL ÎN DISCURSUL PUBLIC	30
MASS-MEDIA ȘI INTERNETUL	32
V. GRUPURI VULNERABILE/ȚINTĂ	34
ROMII.....	34
- <i>STRATEGII PENTRU ÎMBUNĂTĂȚIREA SITUAȚIEI ROMILOR ȘI AGENȚIA NAȚIONALĂ PENTRU ROMI (ANR)</i>	34
- <i>EDUCAȚIA</i>	36
- <i>OCUPAREA LOCURILOR DE MUNCĂ</i>	38
- <i>SĂNĂTATEA</i>	39
- <i>DOCUMENTE DE IDENTITATE</i>	41
- <i>ALTE FORME DE DISCRIMINARE ÎMPOTRIVA ROMILOR</i>	41
- <i>VIOLENȚA RASISTĂ</i>	43
COMUNITATEA EVREIASCĂ.....	45
ALTE MINORITĂȚI RELIGIOASE	47
COMUNITATEA MAGHIARĂ	47
REFUGIAȚII ȘI PERSOANELE CARE CER AZIL POLITIC	49
VI. MONITORIZAREA RASISMULUI ȘI DISCRIMINĂRII RASIALE	51
VII. CONDUITA FUNCȚIONARILOR RESPONSABILI CU APLICAREA LEGII ...	52
VIII. EDUCAȚIA ȘI CONȘTIENTIZAREA.....	53
RECOMANDĂRI SUPUSE UNEI URMĂRIRI INTERIMARE	55
BIBLIOGRAFIE	57

CUVÂNT ÎNAINTE

Comisia Europeană împotriva Rasismului și Intoleranței (ECRI) a fost înființată de Consiliul Europei. Este un organism independent de monitorizare a drepturilor omului, specializat în chestiuni legate de rasism și intoleranță. Este compus din membri independenți și imparțiali, aleși pe baza autorității lor morale și a unei recunoscute expertize în probleme de rasism, xenofobie, antisemitism și intoleranță.

În cadrul activităților sale statutare, ECRI desfășoară activități de monitorizare, pe rând, în toate statele membre ale Consiliului Europei, în cadrul cărora este analizată situația privitoare la rasism și intoleranță și se fac sugestii și propuneri despre cum să se ia în considerare problemele identificate.

În cadrul acestor abordări, țară cu țară, ECRI tratează toate statele membre ale Consiliului Europei, de pe picior de egalitate. Activitatea se desfășoară pe cicluri de 5 ani, acoperind 9/10 țări pe an. Rapoartele primei runde au fost completate la sfârșitul lui 1998, cele ale rundei secunde la sfârșitul anului 2002, iar cele ale rundei a treia, la sfârșitul lui 2007. Lucrările la cea de-a patra rundă au început în ianuarie 2008.

Metodele de lucru pentru pregătirea rapoartelor implică analize de documente, o vizită de contact în țara respectivă și, în cele din urmă, un dialog confidențial cu autoritățile naționale.

Rapoartele ECRI nu sunt rezultatul unor anchete sau ale unor depoziții de martori. Ele sunt analize bazate pe o un număr mare de informații, adunate dintr-o mare varietate de surse. Studiile documentare sunt bazate pe un număr important de surse scrise, naționale și internaționale. Vizita la fața locului permite întâlnirea directă cu cercurile interesate (guvernamentale și non-guvernamentale), în vederea culegerii de informații detaliate. Procesul dialogului confidențial cu autoritățile naționale permite celor din urmă să propună, în cazul în care consideră necesar, amendamente la proiectul de raport, pentru corectarea posibilelor erori, privitoare la fapte pe care raportul le-ar putea conține. La sfârșitul dialogului, autoritățile naționale pot cere, dacă doresc, ca punctele lor de vedere să fie anexate la raportul final al ECRI.

Rapoartele celei de-a patra runde se concentrează asupra implementării și evaluării. Ele examinează dacă principalele recomandări ale ECRI din rapoartele anterioare au fost urmate și includ o evaluare a politicilor adoptate și a măsurilor luate. Aceste rapoarte conțin deasemenea și o analiză a noilor procese care au avut loc în țara respectivă.

Pentru un număr de recomandări specifice, alese dintre cele făcute în noul raport privitor la cea de-a patra rundă, se solicită o implementare prioritară. La nu mai târziu de doi ani după publicarea acestui raport, ECRI va proceda la un proces interimar de verificare a implementării acestor recomandări specifice.

Următorul raport a fost întocmit de ECRI pe propria și deplina sa răspundere. El acoperă situația existentă până pe 5 decembrie 2013, și orice desfășurare de evenimente ulterioară acestei date nu este acoperită de următoarea analiză și nu este luată în considerare în concluziile și propunerile înaintate de ECRI.

REZUMAT

De la publicarea raportului ECRI privind România, pe 21 februarie 2006, s-au făcut progrese într-un anumit număr de domenii, specificate în raport.

„Legea privind libertatea religioasă și regimul general al cultelor” a intrat în vigoare în 2007, iar un Consiliu Consultativ al Bisericilor și Cultelor Religioase a fost înființat pentru a preveni conflictele între diferitele religii.

Motivația rasistă constituie acum o circumstanță agravantă pentru toate infracțiunile prevăzute de Codul Penal și a fost introdus principiul împărțirii sarcinei probei, în instanțele de judecată și în fața Consiliului Național pentru Combaterea Discriminării.

Categoria reclamanților care pot apela la Avocatul Poporului a fost lărgită, cuprinzând companiile, asociațiile și alte entități juridice. Acest lucru a avut ca rezultat o creștere a numărului de audieri acordate de Avocatul Poporului.

Autoritățile au luat măsuri pozitive pentru întărirea luptei împotriva prejudecăților, în special legate de romi. Folosirea mediatorilor romi în școli și în domeniul sănătății a dat rezultate. În plus, au fost organizate programe de suport educațional, pentru a-i ajuta pe elevii dezavantajați socio-economic, inclusiv pe elevii romi.

„Legea azilului” prevede acum, în mod explicit, un număr de asigurări, în special: garanții specifice, aplicabile minorilor neînsoțiți, care solicită azil. În consecință, legea prevede acum reunificarea familiei minorilor neînsoțiți, în cel mai deplin interes al copilului.

Autoritățile au dus la îndeplinire campanii menite să recruteze membri ai minorităților naționale/etnice în cadrul forțelor de poliție, iar un număr de locuri în cadrul diferitelor academii de poliție din țară au fost rezervate în acest scop. În consecință, numărul ofițerilor aparținând minorităților naționale/etnice a crescut.

ECRI salută aceste evenimente pozitive din România. Totuși, în ciuda progreselor obținute, anumite probleme continuă să îngrijoreze.

Persistă dificultăți, în ciuda unei noi legi, pentru diferite comunități religioase, în obținerea recunoașterii oficiale drept cult religios, sau în înregistrarea ca asociație religioasă.

„Legea privind statutul minorităților naționale” nu a fost încă adoptată. Mai mult, pragul de 5% stabilit pentru eligibilitatea candidaților la alegerile locale poate împiedica capacitatea minorităților naționale/etnice să-și aleagă reprezentanții în aceleași condiții ca populația majoritară.

Insulte publice și defăimarea pe motive de discriminare rasială nu sunt interzise prin lege.

Nu există o singură instituție mandatată pentru colectarea sistematică de date privind încălcarea prevederilor codului penal împotriva rasismului, iar informațiile fragmentare disponibile indică o aplicare insuficientă de către judiciar a prevederilor legilor penale împotriva rasismului.

S-au făcut progrese minore pentru furnizarea de fonduri suficiente către Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării, pentru ca acest organism să-și poată desfășura eficient activitatea și pentru ca investigațiile și capacitatea sa de soluționare a diferendelor să crească.

Declarațiile defăimătoare împotriva romilor reprezintă un lucru comun în cadrul discursului politic, întâmpină critici minore și sunt preluate de presă, de audiovizual și de internet. Nu există un mecanism eficient pentru sancționarea politicianilor și partidelor politice care promovează rasismul și discriminarea.

Obstacole semnificative împiedică implementarea strategiilor pentru integrarea romilor, precum slaba alocare de fonduri de la bugetul național și coordonarea ineficientă între ministere. În plus, impactul acestor strategii nu a fost niciodată evaluat. Segregația și discriminarea existente în școli referitor la elevii romi rămân un motiv serios de îngrijorare. Un număr important de romi nu au documente de identitate sau certificate de naștere.

Nu s-au luat măsuri semnificative pentru a se asigura respectarea principiului nediscriminării de către forțele de poliție, sau pentru a se cerceta motivele pentru care nu s-au depus reclamații împotriva agenților de poliție.

În acest raport, ECRI solicită autorităților române să acționeze pe mai departe în anumite domenii; în acest context, face o serie de recomandări, inclusiv cele ce urmează.

Condițiile pe care asociațiile religioase trebuie să le respecte pentru a fi recunoscute drept culte religioase și cele pe care grupurile religioase trebuie să le respecte pentru a fi recunoscute drept asociații religioase trebuie să fie ușurate.

Codul Penal trebuie amendat pentru a se asigura ca insultele publice și defăimările aduse unei persoane sau unor grupuri de persoane pe motiv de „rasă”, culoare, limbă, religie, cetățenie sau origine națională/etnică să fie interzise.

Autoritățile trebuie să conducă o serie de campanii de informare a publicului larg referitor la prevederile Codului Penal cu privire la lupta împotriva rasismului, cât și la instanțele în fața cărora se pot adresa pentru a obține asistență și reabilitare*.

Autoritățile trebuie să conceapă un sistem cuprinzător de colectare de date privind aplicarea prevederilor Codului Penal împotriva rasismului și discriminării rasiale*.

Trebuie alocate suficiente fonduri Consiliului Național pentru Combaterea Discriminării pentru a se asigura un sediu corespunzător; sporirea personalului departamentului juridic; și o mai bună organizare a documentelor.

Legislația care interzice incitarea la ură trebuie aplicată tuturor politicianilor care fac declarații rasiste și trebuie să existe prevederi legale referitoare la obligația de a suprima finanțarea publică a organizațiilor, inclusiv a partidelor politice, care promovează rasismul și discriminarea.

Autoritățile trebuie să aloce suficiente fonduri și un puternic imbold să fie dat „Strategiei privind includerea minorității rome”, odată cu îndepărtarea tuturor obstacolelor din calea implementării acesteia.*.

Trebuie creat un mecanism independent care să se ocupe de reclamațiile împotriva poliției. Acest mecanism s-ar ocupa, între altele, cu probleme de discriminare rasială.

---

* Recomandările din acest paragraf vor fi supuse unui proces de verificare ulterioară interimară din partea ECRI la nu mai târziu de doi ani de la publicarea acestui raport.

CONSTATĂRI ȘI RECOMANDĂRI

I. Existența și aplicarea prevederilor legale

Instrumente legale internaționale

1. În al treilea raport al său ECRI recomanda României să ratifice următoarele convenții: (a) „Protocolul adițional la convenția privind infracțiunea computerizată”, referitor la învinuirea actelor de natură rasistă și xenofobă, comise prin intermediul sistemelor computerizate; (b) „Protocolul nr 12 la Convenția europeană privind drepturile omului” (CEDO) (c) „Convenția europeană privind statutul legal al muncitorilor migranți”; (d) „Convenția europeană privind participarea străinilor la viața publică la nivel local”; (e) „Carta europeană pentru limbile regionale sau ale minorităților”; și (f) „Convenția internațională privind protecția drepturilor tuturor muncitorilor migranți și a familiilor lor”.
2. ECRI notează cu satisfacție că România a ratificat „Protocolul nr 12 la CEDO” pe 17 iulie 2006 și „Carta europeană pentru limbile regionale sau ale minorităților” pe 29 ianuarie 2008, ele intrând în vigoare pe 1 noiembrie 2006, respectiv pe 1 mai 2008.
3. ECRI notează că România a ratificat „Protocolul adițional la Convenția privind infracțiunea computerizată” referitor la învinuirea actelor de natură rasistă și xenofobă, comise prin intermediul sistemelor computerizate, pe 16 iulie 2009, cu intrare în vigoare pe 1 noiembrie 2009. Regretă, totuși, că România își rezervă „dreptul de a nu aplica prevederile Articolului 5, paragraful 1 din Protocol, referitor la insulte aduse prin intermediul unui sistem computerizat pe motive rasiste sau xenofobe”¹. Autoritățile au explicat că această rezervă nu poate fi retrasă atâta timp cât calomnia și defăimarea nu constituie infracțiuni penale după legislația națională. Aceste argumente sunt luate în discuție de ECRI în subsecțiunea privind prevederile legii penale.
4. În ceea ce privește „Convenția europeană privind statutul legal al muncitorilor migranți”, ECRI a hotărât ca în cel de-al patrulea ciclu de monitorizare să se concentreze pe ratificarea unui număr mai mic de instrumente decât în runda a treia. Nu s-au înregistrat schimbări cu privire la „Convenția europeană privind participarea străinilor la viața publică la nivel local” și la „Convenția internațională privind protecția drepturilor tuturor muncitorilor migranți și a familiilor lor”.
5. ECRI recomandă ca autoritățile române să retragă rezerva la Articolul 5, paragraful 1 din „Protocolul adițional la Convenția privind infracțiunea computerizată”, referitor la învinuirea actelor de natură rasistă și xenofobă comise prin intermediul sistemelor computerizate. Recomandă încă o dată ca autoritățile să semneze și să ratifice „Convenția europeană privind participarea

---

¹ Articolul 5 § 1 din Protocol stipulează că „Fiecare Parte trebuie să adopte acele măsuri legislative și de altă natură, necesare pentru stabilirea drept infracțiuni penale în cadrul legislației lor, atunci când sunt comise intenționat și fără niciun drept, următoarele comportamente: insultarea publică, prin intermediul unui sistem computerizat, (i) a persoanelor, pe motivul apartenenței la un grup diferențiat prin rasă, culoare, descendență sau origine națională/etică, cât și religie, dacă este folosit ca pretext pentru oricare din acești factori; sau (ii) a unui grup de persoane diferențiat prin oricare din aceste caracteristici”.

străinilor la viața publică la nivel local” și „Convenția internațională privind protecția drepturilor tuturor muncitorilor migranți și a familiilor lor”.

Prevederi constituționale și alte prevederi de bază

6. În al treilea raport al său, ECRI recomandă ca autoritățile române să includă în Constituție o prevedere privind restricționarea libertății de expresie, adunare și asociere în scopul combaterii rasismului², pe baza aranjamentelor prevăzute în „Recomandarea de politică generală (RPG) nr 7” privind legislația națională referitoare la combaterea rasismului și discriminării rasiale³.
7. ECRI a fost informată de către autorități că în prezent Constituția este în proces de revizuire și că amendamente care întăresc protecția împotriva discriminării pot fi introduse. În același timp, ele au accentuat faptul că Constituția României promovează deja principiile ne-discriminării și egalității în drepturi (Articolele 4 și 16) și prevede restricționarea unui număr de drepturi și libertăți în anumite circumstanțe (Articolul 53⁴). ECRI consideră că este nevoie de un semnal mai clar; Constituția ar trebui, prin urmare, să prevadă că exercitarea libertății de expresie, adunare și asociere poate fi restricționată în scopul combaterii rasismului, conform CEDO și în acord cu RPG nr 7.
8. ECRI repetă recomandarea ca autoritățile române să includă în Constituție o prevedere privind restricționarea libertății de expresie, adunare și asociere în scopul combaterii rasismului, pe baza aranjamentelor prevăzute în „Recomandarea de politică generală nr 7” privind legislația națională referitoare la combaterea rasismului și discriminării rasiale.

Legislația privind cultele religioase

9. În al treilea raport al său, ECRI recomandă autorităților române să adopte legea privind cultele religioase fără întârziere și să asigure consultarea tuturor religiilor și asociațiilor religioase referitor la acest subiect. A mai recomandat asigurarea principiului egalității între toate credințele religioase, conform Constituției, în special prin asigurarea respectării principiului separării bisericii de stat. A recomandat de asemenea ca autoritățile române să aplice prevederile care guvernează cultele religioase și asociațiile religioase într-o manieră transparentă și echitabilă, asigurându-se că decizia de a acorda sau nu statutul de cult religios unei asociații religioase este luată în lumina tuturor factorilor relevanți și fără intervenția unei terțe părți.
10. ECRI salută adoptarea „Legii nr 489/2006 privind libertatea religioasă și regimul general al cultelor”, care a intrat în vigoare în ianuarie 2007, în urma consultării

---

² Conform „Recomandării de politică generală (RPG) nr 7” rasismul înseamnă credința că un motiv precum „rasa”, culoarea, limba, religia, naționalitatea sau originea națională ori etnică justifică disprețul pentru o persoană sau un grup de persoane, sau noțiunea de superioritate a unei persoane sau grup de persoane.

³ În conformitate cu RPG nr 7, discriminare rasială înseamnă orice tratament diferențial bazat pe un motiv precum „rasă”, culoare, limbă, religie, naționalitate sau origine națională ori etnică, care nu are un scop și o justificare rațională.

⁴ În special, Articolul 53 prevede că (1) Exercițarea anumitor drepturi sau libertăți poate fi restricționată numai de lege și numai dacă este neapărat necesar, după caz, pentru: apărarea securității naționale, a ordinii publice, sănătății sau moralei drepturilor și libertăților cetățenilor; conducerea unei anchete penale; prevenirea consecințelor unei calamități naturale, dezastru, sau a unei catastrofe extrem de grave. (2) O astfel de restricție va fi ordonată numai dacă este necesar într-o societate democratică (...).

cu un număr de organisme implicate. Legea prevede un sistem tripartit care diferențiază între: grupuri religioase, care nu au personalitate juridică, asociații religioase și culte religioase. Statutul de cult religios (statutul cel mai înalt) se acordă prin hotărâre guvernamentală, în urma unei propuneri prezentate de Ministerul Culturii și Cultelor⁵. În conformitate cu noua lege, au fost recunoscute 18 culte religioase⁶, ele fiind astfel în măsură să primească sprijin din partea statului, proporțional cu mărimea comunității respective. Ele mai pot, între altele, să înființeze școli, să predea religia în școlile publice în care au un număr suficient de elevi, să primească fonduri de la Guvern pentru construirea locurilor de închinare, să plătească, pe cât posibil, salariile personalului clerical din fonduri de la stat și să se bucure de scutiri de taxe. Legea mai prevede facilități fiscale pentru activitățile religioase ale asociațiilor religioase.

11. ECRI notează, totuși, că organizații internaționale, societatea civilă și comunități religioase s-au arătat îngrijorate în privința acestei legi, în special în legătură cu: greutățile pe care diferite comunități religioase le-au întâmpinat în obținerea recunoașterii oficiale drept cult religios; condițiile restrictive impuse la înregistrarea drept asociație religioasă (un număr mai mare de membri este necesar decât pentru alte asociații); și prevederea care interzice „defăimarea religioasă” și „insulta publică adusă simbolurilor religioase”. În privința aplicării legii, ECRI a fost informată că autoritățile locale interpretează uneori într-o manieră inconsistentă prevederile cu privire la facilitățile fiscale, redactate fără suficientă claritate, în special referitoare la proprietățile imobiliare⁷.

12. ECRI recomandă autorităților să „Legea privind libertatea religioasă și regimul general al cultelor” prin: stabilirea unor condiții mai puțin restrictive pe care asociațiile religioase trebuie să le respecte pentru a fi recunoscute drept culte religioase, ca și a celor pe care grupurile religioase le au de îndeplinit pentru a fi recunoscute drept asociații religioase; abrogarea interdicției defăimării religioase, cât și a prevederii referitoare la insulta publică împotriva simbolurilor religioase; și asigurarea că nu există scăpări juridice care să permită ca aplicarea facilităților fiscale pentru asociațiile religioase să fie discreționară.

Legislația privind minoritățile naționale

13. În al treilea raport al său, ECRI recomandă autorităților române să adopte proiectul de lege privind statutul minorităților naționale fără întârziere. Ea le îndemna să amendeze orice prevederi ale acestei legi care ar putea împiedica dreptul minorităților naționale/etnice de a-și alege reprezentanții politici la nivel local.
14. ECRI este îngrijorată de faptul că legea privind statutul minorităților naționale nu a fost încă adoptată.⁸ După ce a fost respins de Senat în 2005, o versiune

---

⁵ Pentru a fi recunoscute drept cult religios, asociațiile religioase trebuie să se supună unor criterii legate de susținere, stabilitate și interes public: trebuie să fie înființate legal, să prezinte dovezi că au funcționat cel puțin 12 ani în România, cât și dovezi care să stabilească faptul că adepții lor reprezintă cel puțin 0,1% din populația României.

⁶ Înainte de 2007, numai șapte culte religioase erau recunoscute.

⁷ Vezi de asemenea, în această privință, Opinia privind Legea Nr. 489/2006 (CDL-AD(2005)037), Comisia de la Veneția.

⁸ Vezi și Chestiuni îngrijorătoare în Rezoluția CM/ResCMN(2013)7 privind implementarea „Convenției cadru pentru protecția minorităților naționale” de către România.

amendată a proiectului de lege aşteaptă la Camera Deputaţilor. Deşi au fost propuse şi discutate mai multe amendamente de la al treilea raport al ECRI, conţinutul proiectului de lege continuă să prezinte aceleaşi chestiuni descrise în el (vezi paragrafele 23 şi 24).

15. Deoarece proiectul de lege garantează principiile ne-discriminării şi egalităţii drepturilor, ECRI consideră că adoptarea sa ar reprezenta, în principiu, un pas important spre protecţia minorităţilor naţionale/etnice împotriva discriminării rasiale. Spunând aceasta, ECRI notează că proiectul stabileşte de asemenea condiţii pe care organizaţiile minorităţilor naţionale/etnice trebuie să le îndeplinească pentru a-şi putea reprezenta comunităţile la nivel naţional – pe aceeaşi linie ca şi versiunea sa anterioară⁹. După cum se arată în paragrafele 23 şi 24 din cel de-al treilea raport al ECRI, aceste condiţii afectează dreptul membrilor minorităţilor naţionale de a-şi alege reprezentanţii, punându-i în dezavantaj faţă de membrii majorităţii, care sunt liberi să-şi aleagă conducătorii politici la toate nivelurile.
16. ECRI repetă recomandarea sa către autorităţile române de a adopta proiectul de lege privind statutul minorităţilor naţionale fără întârziere şi de a amenda orice prevederi ale acestei legi care pot afecta dreptul membrilor minorităţilor naţionale/etnice de a-şi alege reprezentanţii politici.

Reguli privind restituirea proprietăţilor către minorităţile religioase şi naţionale/etnice

17. În al treilea raport al său, ECRI a îndemnat autorităţile române să asigure ca legislaţia privind proprietăţile confiscate în timpul perioadei comuniste să fie aplicată în mod corect şi să stabilească o procedură care să reglementeze în mod clar drepturile şi responsabilităţile fiecărei părţi.
18. Legislaţia referitoare la restituirea „proprietăţii religioase” şi a „proprietăţii deţinută anterior de minorităţile naţionale”¹⁰ a fost amendată în 2005, cu scopul de a grăbi procesul de restituire şi de a simplifica procedurile relevante. În conformitate cu a treia opinie privind România a Comitetului Consultativ privind „Convenţia cadru pentru protecţia minorităţilor naţionale”¹¹, au fost luate mai multe măsuri în scopul grăbirii ratei restituirii, inclusiv impunerea de amenzi împotriva funcţionarilor care au împiedicat procesul. Legea a mai stabilit şi un fond specific de compensare pentru solicitanţii ale căror cereri nu au putut fi soluţionate în alte feluri. ECRI a fost informată de către Autoritatea Naţională pentru Restituirea Proprietăţilor că, în urma unor noi amendamente prezentate Parlamentului în 2013, proprietatea terenurilor împădurite şi a bunurilor contestate va fi transferată de la autorităţile centrale la cele locale, care vor deveni astfel responsabile pentru procesul de restituire. Autorităţile au subliniat că, în acest fel, autorităţile locale vor fi obligate să răspundă, la viitoarele alegeri din 2016, pentru activitatea pe care au desfăşurat-o în acest domeniu. Mai mult, după această dată, dacă rezultatele sunt considerate insuficiente, atât pământul, cât şi responsabilitatea privind

---

⁹ Referitor la reprezentarea la nivel local, vezi secţiunea privind Existenţa şi aplicarea prevederilor legale, subsecţiunea Legea electorală.

¹⁰ Respectiv Legea Nr. 501/2002 şi Legea Nr. 66/2004.

¹¹ Vezi A Treia Opinie despre România a Comitetului Consultativ privind „Convenţia cadru pentru protecţia minorităţilor naţionale” ACFC/OP/III(2012)001, 5 octombrie 2012.

restituirea se vor întoarce către stat. Prezenta lege prevede doar restituirea în natură; totuși, proiectul prezentat în Parlament în 2013 prevede că, dacă restituirea în natură nu este posibilă, reclamantul va primi puncte, în raport cu valoarea proprietății, iar acestea pot fi folosite pentru a răscumpăra pământul în cadrul licitațiilor publice, ori pot fi încasate sub formă de lichidități.

19. ECRI salută eforturile depuse pentru grăbirea procesului de restituire. Ea notează că, deși s-au făcut progrese în acest domeniu, ritmul restituirii a fost foarte lent, iar un număr considerabil¹² de cazuri de restituire a proprietății religioase a rămas nerezolvat¹³. ECRI a fost informată de interlocutorii săi că autoritățile locale au obstrucționat în multe situații restituirea proprietății prin: ne-furnizarea de informații legate de proprietatea disputată; refuzul de a returna anumite proprietăți; și prin combaterea în instanță a hotărârilor Comisiei Speciale de Restituire, secțiunea din cadrul Autorității Naționale pentru Restituirea Proprietăților responsabilă cu returnarea proprietății comunale religioase și naționale/etnice. Pentru aceste motive, ECRI nu este convinsă că amendamentele propuse cu privire la transferarea responsabilității restituirii proprietății de la autoritățile naționale către cele locale reprezintă cea mai bună soluție. Dimpotrivă, ar trebui să se asigure un puternic impuls și o coordonare la nivel central, mai ales că proprietățile în cauză au fost expropriate de stat. ECRI este de aceea mulțumită să afle că, în noiembrie 2013, a fost înființat un Comitet inter-ministerial, cu scopul de a facilita coordonarea diferitelor autorități implicate în procesul de restituire a proprietăților.
20. În ceea ce privește în special înapoierea imobilelor comunale aparținând minorităților naționale/etnice, între 2006 și mai 2011, dintr-un total de 2000 de cereri, au fost procesate 568. Autoritățile române au indicat că există puține cereri cu rezolvare pozitivă deoarece, foarte adesea, reclamantii nu prezintă documentele de sprijin. Mai exact, capacitatea registraturilor pentru proprietatea imobiliară de a stabili proprietarul este limitată, astfel că este dificil să se prezinte dovezi care să ateste proprietatea¹⁴.
21. ECRI recomandă autorităților române să dea un impuls puternic rezolvării cererilor legate de restituirea proprietății către minoritățile religioase și naționale/etnice și să asigure coordonarea acestui proces la nivel central, în prezentul cadru descentralizator.
22. În al treilea raport al său, ECRI recomandă autorităților române să pună în aplicare legea care guvernează restituirea proprietății și să încurajeze cultele religioase, în special Biserica Ortodoxă și alte minorități religioase, în promovarea unui dialog constructiv pe acest subiect. A mai recomandat ca autoritățile să introducă aranjamente de mediere, să organizeze colocvii și seminarii inter-religioase și să inițieze campanii de informare pentru promovarea ideii de societate multi-confesională.

---

¹² De exemplu, din 2 522 de cereri de restituire prezentate de instituțiile religioase ale minorității maghiare, 1103 sunt în așteptare.

¹³ Legat de aceasta, vezi Procesul Curții Europene pentru Drepturile Omului (ECtHR), Alba Iulia v. România, no. 33003/03, 25 decembrie 2012.

¹⁴ De exemplu, un caz foarte controversat, care face obiectul unui proces în desfășurare, este cel al liceului Szekeley Miko. Această proprietate a fost înapoiată Bisericii Reformate, dar a fost retransferată către stat, urmare a unei judecăți penale în primă instanță, care a descoperit, între altele, că restituirea s-a făcut pe baza unor documente invalide.

23. Autoritățile au confirmat că disputele pe motivul proprietății între Biserica Ortodoxă și Biserica Greco-Catolică au dus la tensiuni între cele două confesiuni¹⁵. Într-o notă generală, Biserica Ortodoxă a înapoiat cu întârziere bisericile Greco-Catolice primite în 1948 de la stat și adesea a refuzat să facă acest lucru.
24. O comisie comună, compusă din reprezentanți ai clerului din cele două biserici, lucrează din 1999 pentru rezolvarea acestor dispute legate de proprietate; totuși, activitatea acestei comisii nu pare să fi produs rezultate semnificative. Autoritatea Națională pentru Restituirea Proprietăților a informat ECRI că, începând cu 2005, din cele 6 723 de cereri de restituire, au fost procesate 1 100. Și Secretariatul de Stat pentru Culte a informat ECRI că, în aceeași perioadă de timp, prin eforturile sale de mediere, o catedrală și o biserică au fost returnate Bisericii Greco-Catolice. Autoritățile au mai subliniat că au fost organizate ședințe cu participarea Secretariatului de Stat pentru Culte, în scopul reluării dialogului între cele două biserici, pentru a găsi soluții potrivite. A fost înființat de asemenea un Consiliu consultativ al Bisericilor și Cultelor, în aprilie 2011, pentru a promova solidaritatea și cooperarea și pentru a preveni conflictele între diferite religii din România; acesta se întâlnește de două ori pe an. ECRI salută eforturile menționate mai sus și încurajează autoritățile să-și asume un rol conducător în rezolvarea acestor dispute, care, încă o dată, se referă la proprietăți confiscate de stat.
25. ECRI recomandă autorităților să-și asume un rol conducător în rezolvarea disputelor referitoare la proprietăți dintre Biserica Ortodoxă și Biserica Greco-Catolică.

Legea electorală

26. În al doilea și al treilea raport al său, ECRI a criticat pragul de 5%, stabilit pentru eligibilitatea candidaților la alegerile locale. De asemenea, în al treilea raport, ECRI a îndemnat autoritățile române să amendeze Articolul 7 din „Legea Nr. 67/2004¹⁶ privind alegerile locale”, în scopul de a le permite minorităților naționale/etnice să-și aleagă reprezentanții la nivel local în aceleași condiții ca majoritatea.
27. ECRI notează că pragul de 5% pentru eligibilitatea consilierilor la alegerile locale nu a fost modificat, iar Articolul 7 din „Legea privind alegerile locale” nu a fost amendat. Este adevărat că autoritățile au indicat că Articolul 7 din „Legea privind alegerile locale” nu a împiedicat organizațiile minorităților naționale/etnice de a participa la alegerile locale: de exemplu, un partid maghiar și trei organizații ale romilor, altele decât cele reprezentate în parlament, au participat la alegerile locale din 2008; în 2012, o organizație a romilor, diferită de partidul romilor,

---

¹⁵ În 1948, prin Decretul Nr. 358/1948, statul român a confiscat proprietățile Bisericii Greco-Catolice și le-a transferat Bisericii Ortodoxe. În 1989, statul român a abrogat Decretul Nr. 358/1948 și a aprobat „Decretul Lege Nr. 126/1990 privind anumite măsuri legate de Biserica Română unită cu Roma (Greco-Catolică)”, care prevede ca o comisie Greco-Catolică și Ortodoxă să hotărască asupra situației locurilor de închinare confiscate, „luând în considerare dorințele credincioșilor din comunitățile care dețin aceste bunuri”.

¹⁶ Articolul 7 § 2 din această lege consideră drept organizații ale minorităților naționale numai pe acelea care sunt deja reprezentate în Parlament. Articolul 7 § 3 prevede: „Candidaturile pot fi depuse și de alte organizații legal constituite ale cetățenilor aparținând minorităților naționale, care depun o listă de membri la Biroul Electoral Central. Numărul de membri nu poate fi mai mic de 15% din totalul numărului de cetățeni care au declarat la ultimul recensământ că aparțin minorității în cauză (...)”.

reprezentat în parlament, a participat la alegerile locale. Totuși, ECRI consideră că analiza din paragraful 41 din al treilea raport este încă valabilă.

28. ECRI recomandă autorităților române să asigure ca legea privind alegerile locale să fie modificată, pentru a permite minorităților naționale/etnice să-și aleagă reprezentanții la nivel local în aceleași condiții ca majoritatea.

Prevederile legilor penale

29. În al treilea raport, ECRI a repetat recomandarea ca autoritățile române să ia măsuri ca motivația rasistă să fie considerată circumstanță agravantă în pronunțarea sentințelor, după cum se indică în paragraful 21 al „Recomandării de politică generală nr. 7”. Ea a mai recomandat autorităților să introducă în noul Cod Penal prevederi care să definească infracțiunile de drept comun cu motivație rasistă drept infracțiuni cu caracter rasist.
30. De la ultimul raport al ECRI, Codul Penal a fost amendat de câteva ori, iar o nouă modificare (Legea Nr. 286/2009) se așteaptă să intre în vigoare în 2014¹⁷. ECRI notează cu satisfacție că, urmare a amendamentelor sus-menționate, motivația rasistă constituie acum o circumstanță agravantă pentru toate infracțiunile prevăzute de Codul Penal¹⁸. Modificările din 2006 au extins de asemenea aria a două infracțiuni, care erau deja prevăzute de Codul Penal; abuz în exercițiul funcțiunii de către un funcționar de stat (Articolul 247 din Codul Penal)¹⁹ și instigare la ură (Articolul 317 din Codul Penal)²⁰. În plus față de acestea, următoarele acte sunt de asemenea considerate infracțiuni: genocidul (Articolul 357 din Codul Penal); înființarea unei organizații fasciste, rasiste sau xenofobe, cât și orice formă de sprijin sau apartenență la acest tip de organizație (Articolul 3 din „Ordonanța de urgență a Guvernului”(OUG)²¹ No. 31/2002²²); distribuirea sau vânzarea, prin orice mijloace, ori producerea sau folosirea publică a simbolurilor fasciste, rasiste sau xenofobe (Articolul 4 din OUG No. 31/2002); promovarea cultului persoanelor care au comis infracțiuni penale împotriva păcii sau umanității, sau care au promovat idei fasciste, rasiste ori xenofobe prin folosirea propagandei (Articolul 5 din OUG No. 31/2002); negarea, contestarea, aprobarea sau justificarea, prin orice mijloace, în public, a Holocaustului, genocidului sau crimelor împotriva umanității sau efectului acestora (Articolul 6 din OUG No. 31/2002). Urmare a amendamentelor la OUG No. 31/2002 (cu intrare în vigoare în 2012), pe de o parte, pedeapsa maximă prevăzută pentru anumite infracțiuni a

---

¹⁷ ECRI a fost informată că noul Cod Penal nu va afecta conținutul prevederilor legilor penale împotriva rasismului și discriminării rasiale.

¹⁸ Mai exact, sub incidența Articolului 75 (c) 1 din Codul Penal, „comiterea unei abateri penale pe motiv de rasă, naționalitate, etnicitate, limbă, religie (...) este considerată circumstanță agravantă a infracțiunii”.

¹⁹ Sub incidența Articolului 247 din Codul Penal, „actul, comis de un funcționar public, de restrângere a folosirii sau exercitării drepturilor oricărui cetățean, sau de punere în situație de inferioritate a cetățenilor pe motiv de rasă, naționalitate, etnicitate, limbă, religie (...) va fi pedepsit cu închisoare de la 6 luni la 5 ani.”

²⁰ Sub incidența Articolului 317 din Codul Penal, „incitarea la ură pe motiv de rasă, naționalitate, etnicitate, limbă, religie (...) va fi pedepsită cu închisoare de la 6 luni la 3 ani, sau cu amendă”.

²¹ O „Ordonanță de urgență a Guvernului” are aceeași putere ca legislația primară, dar necesită aprobarea a posteriori din partea Parlamentului.

²² Privind interzicerea organizațiilor și simbolurilor cu caracter fascist, rasist sau xenofob și glorificarea celor găsiți vinovați de crime împotriva păcii și umanității.

fost micșorată²³; în această privință, ECRI își exprimă îngrijorarea că efectul descurajator al prevederilor legilor penale corespunzătoare ar putea fi compromis. Pe de altă parte, folosirea unui sistem computerizat în scopul amenințării unei persoane sau grup de persoane pe motiv de rasă, culoare, descendență, origine sau religie națională sau etnică²⁴ și distribuirea printr-un sistem computerizat a materialelor rasiste sau xenofobe sunt acum pasibile de pedeapsă cu închisoarea, prin amendamentele la OUG No. 31/2002.

31. ECRI recomandă autorităților române să ia măsuri ca prevederile legilor penale împotriva rasismului să aibă un adevărat efect descurajator, și, în acest scop, ca pedepsele maxime prevăzute de lege pentru aceste infracțiuni să nu fie reduse.
32. Deși România trebuie felicitată pentru deținerea unui cadru cuprinzător de legi penale în domeniul rasismului, ECRI notează că insultele publice și defăimarea împotriva unei persoane sau grupări de persoane pe motiv de „rasă”, culoare, limbă, religie, cetățenie sau origine națională/etnică nu sunt interzise prin legile penale, contrar recomandărilor sale din RPG Nr. 7, paragraful 18 (b). Autoritățile române au informat ECRI că actele sus-menționate nu pot fi încriminate, având în vedere că insultele și defăimarea nu sunt considerate infracțiuni în Codul Penal.²⁵ Totuși, ECRI subliniază că incidența crescută a discursurilor de ură în mass-media tradițională, cât și pe Internet²⁶, necesită un răspuns penal adecvat, în plus față de mijloacele de reabilitare prevăzute de legile anti-discriminare și ale Audiovizualului. În opinia ECRI, lipsa prevederilor sus-menționate reprezintă o lacună legală ce poate fi ușor remediată prin limitarea interdicției insultelor și defăimărilor numai la acele cazuri care au legătură cu rasismul și discriminarea rasială.
33. ECRI recomandă autorităților române să ia măsuri ca insultele și defăimările publice împotriva unei persoane sau grupări de persoane pe motiv de rasă, culoare, limbă, religie cetățenie sau origine națională/etnică să fie interzise de Codul Penal, conform „Recomandării de politică generală nr. 7” a ECRI, paragraful 18 (b).
34. În al treilea raport al său, ECRI a îndemnat autoritățile române să ia măsuri de aplicare deplină a prevederilor Codului Penal referitoare la infracțiunile cu caracter rasist. În special, ECRI a recomandat ca „Ordonanța de urgență a Guvernului Nr. 31/2002” să fie aplicată cu mai multă forță oricăror organizații și partide politice care propagă ideologii rasiste. A recomandat de asemenea ca autoritățile să: continue să organizeze cursuri de instruire legate de aceste prevederi pentru toate agențiile de stat implicate, în special pentru judiciar și poliție; și să inițieze campanii în colaborare cu ONG-urile și societatea civilă pentru informarea publicului larg despre aceste prevederi.

---

²³ În special a celor legate de organizarea sau înființarea unei organizații fasciste, rasiste sau xenofobe, ori de acordarea sau sprijinirea în orice fel a unei astfel de grupări; și negarea, contestarea, aprobarea, justificarea sau minimalizarea în public a Holocaustului, genocidelor, crimelor împotriva umanității.

²⁴ Totuși, infracțiunea trebuie sancționată cu o pedeapsă maximă de 5 ani de închisoare.

²⁵ Cu toate acestea, insulta se pedepsește drept abatere administrativă de Articolul 3 din Legea Nr. 61/1991.

²⁶ Vezi secțiunea privind „Climatul de opinie și rasismul în cadrul discursului public”, subsecțiunea „Mass-media și internetul”.

35. ECRI notează că, în 2013, urmare a unui anunț făcut pe Internet de către un grup extremist din Timișoara, care îndemna femeile rome să se supună sterilizării, procuratura a deschis o anchetă ex officio în legătură cu promovarea ideologiei fasciste și rasiste. Totuși, ECRI regretă că prevederile Codului Penal, cât și cele ale OUG Nr. 31/2002 privind infracțiunile rasiste sunt încă slab aplicate. Informațiile furnizate de autoritățile române²⁷ arată că, între 2007 și 2012, Parchetul de pe lângă Înalta Curte de Casație a prezentat curții numai două cazuri sub incidența prevederilor OUG Nr. 31/2002. În aceeași perioadă de timp, aceeași autoritate nu a prezentat curții niciun caz sub incidența Articolului 317 din Codul Penal (incitare la ură). Procurorul public a mai informat ECRI că, de la al treilea raport al ei, au existat două condamnări în ultimă instanță sub incidența OUG Nr. 31/2002; ambele cazuri erau legate de desene cu spray ale simbolurilor cu caracter fascist, rasist și xenofob. Ministerul Justiției a informat și el ECRI că cinci condamnări pentru abuz în exercițiul funcțiunii de către un funcționar public au fost înmânate în 2012 și patru condamnări pentru incitare la ură au fost prezentate în același an. ECRI notează că aceste cifre sunt foarte mici, statisticile apărând în neconcordanță cu informațiile strânse și reflectate în diferitele secțiuni ale acestui raport²⁸. De exemplu, o organizație considerată a fi fascistă, Noua Dreaptă, comemorează în fiecare an conducători ai mișcării legionare²⁹, le promovează ideile și face declarații de ură împotriva romilor și homosexualilor. Rapoartele au subliniat de asemenea că alte organizații extremiste au organizat evenimente publice de înaltă ținută, de natură antisemitică, comemorând lideri ai mișcării legionare³⁰. În mai multe rânduri, Holocaustul a fost negat în public de figuri proeminente³¹. Mai mult, în decursul vizitei ECRI, o poză a lui Adolf Hitler a fost expusă public pe fațada Universității, în centrul Bucureștiului. Nu a fost deschisă nicio anchetă legată de aceste incidente.

36. ECRI reia recomandarea sa ca autoritățile să ia măsuri pentru aplicarea cu mai multă forță a prevederilor legilor penale împotriva rasismului, așa încât acestea să nu se golească de conținut.

37. În ce privește instruirea judecătorilor și procurorilor în legătură cu prevederile menționate mai sus, ECRI a fost informată că Institutul Național al Magistraturii (INM) oferă instruire inițială privind motivația rasistă drept circumstanță agravantă și abuzul în exercițiul funcțiunii de către un funcționar public. În plus față de prevederile de mai sus, incitarea la ură și genocidul au fost luate în discuție în contextul proiectului „Acces Egal la Justiție pentru Romi”, organizat de INM și de ONG-ul Romani CRISS. Totuși, așa cum se va arăta în subsecțiunea privind Legislația civilă și administrativă, instruirea regulată oferită de INM se concentrează în special pe cazurile aduse în fața Consiliului Național pentru

---

²⁷ Vezi și mai jos, referitor la colecțiile sistematice de informații cu privire la prevederile legilor penale împotriva rasismului și discriminării rasiale.

²⁸ Vezi secțiunea despre „Climatul de opinie și rasismul în discursul public”, subsecțiunile „Mass-media și Internetul” și secțiunea privind „Grupuri vulnerabile/țintă”, subsecțiunea „Comunitatea evreiască”.

²⁹ În 1927, Corneliu Zelea Codreanu a înființat Legiunea Arhanghelului Mihail, cunoscută ulterior drept Legiunea, sau Mișcarea Legionară; era dedicată renovării „creștine și rasiale” a României și se hrănea din antisemitism și naționalism. În 1930, C.Z. Codreanu a înființat Garda de Fier, o aripă militară a Mișcării Legionare; numele a fost folosit mai târziu în mod obișnuit ca referință la Mișcarea Legionară în general.

³⁰ Aceste evenimente au avut loc în 2011 în București și Piatra Neamț; afișe cu fostul conducător legionar, Corneliu Zelea Codreanu, au apărut pe străzi.

³¹ Vezi secțiunea privind „Grupuri vulnerabile/țintă”, subsecțiunea „Comunitatea evreiască”.

Combaterea Discriminării (CNCD) și pe jurisprudența Curții Europene pentru Drepturile Omului (ECtHR), referitor la Articolul 14 al CEDO și directivelor Uniunii Europene privind discriminarea; acestea sunt în principal de natură civilă. ECRI consideră că o atenție egală ar trebui acordată întregului cadru de legi penale îndreptate împotriva rasismului. Referitor la instruirea funcționarilor însărcinați cu aplicarea legii, autoritățile au informat ECRI că, între 2006 și 2012, 936 de ofițeri de poliție au fost instruiți din ordinul Ministerului Afacerilor Interne în legătură cu drepturile omului, inclusiv cu prevenirea și combaterea tuturor formelor de discriminare; instruire ulterioară este prevăzută pentru ofițerii care sunt adesea în contact cu persoane aparținând grupurilor vulnerabile. ECRI a mai fost informată că un institut de cercetare al poliției³² a realizat în 2012 material de studiu pentru continuarea instruirii a ofițerilor de poliție în prevenirea oricăror forme de discriminare. Mai mult, în 2011, a fost lansată versiunea românească a manualului despre poliție al OSCE, „Romii și populația Sinti: cele mai bune exemple pentru întărirea încrederii și înțelegerii”. ECRI consideră că slaba aplicare a prevederilor legilor penale împotriva rasismului poate fi atribuită și absenței campaniilor de conștientizare a publicului larg în legătură cu ele.

38. ECRI recomandă cu tărie autorităților române să organizeze campanii de informare a publicului larg în legătură cu prevederile legilor penale privind lupta împotriva rasismului. Recomandă de asemenea ca victimelor să le fie oferite informații despre organismele competente să ofere asistență și/sau compensații.
39. ECRI recomandă autorităților române să ia măsuri pentru a oferi instruire specifică judecătorilor, procurorilor și funcționarilor însărcinați cu aplicarea legii, privind cadrul legilor penale menite să combată rasismul.
40. Nu s-au furnizat informații privind aplicarea motivației rasiste drept circumstanță agravantă, nici despre aplicarea fiecărei prevederi a legilor penale împotriva rasismului, sistematizate prin numărul de: anchete deschise, cazuri prezentate curții, investigații întrerupte anterior procesului și condamnări sau achitări, pe an de referință. Autoritățile au recunoscut că nu există o instituție unică mandatată cu colectarea sistematică a datelor privind încălcarea prevederilor legilor penale împotriva rasismului și că informația este prin urmare fragmentară³³. Ele au informat ECRI că au existat discuții cu privire la îmbunătățirea situației. ECRI încurajează autoritățile în această direcție, având în vedere că aceste informații, dacă sunt clasificate cu claritate, constituie o unealtă folositoare în evaluarea eficienței prevederilor legilor penale împotriva rasismului.
41. ECRI recomandă autorităților să alcătuiască un sistem cuprinzător de colectare a datelor privind aplicarea prevederilor legilor penale împotriva rasismului și discriminării rasiale. Un astfel de sistem ar trebui să înregistreze numărul de anchete deschise de poliție, cazurile prezentate procuraturii, numărul de cazuri în așteptare în fața instanțelor și pronunțarea hotărârilor finale, sistematizate pe ani de referință și pe prevederi ale legilor penale.

---

³² Institutul Prevenirii și Psihologiei.

³³ Vezi, în legătură cu aceasta, și raportul anual al Agenției pentru Drepturile Fundamentale (ADF) pe 2011: „Drepturi fundamentale: provocări și realizări în 2011”, p. 157, care spune că informațiile oficiale despre infracțiunile cu caracter rasist continuă să nu fie înregistrate sau publicate în România.

Prevederile legislației civile și administrative

42. În al treilea raport al său, ECRI recomandă autorităților române să adopte o prevedere care să permită ca, în instanță sau în fața oricărei alte autorități competente, sarcina probei să fie împărțită între victima discriminării și pârât.
43. ECRI notează cu satisfacție că principiul împărțirii sarcinii probei înaintea tribunalului și a Consiliului Național pentru Combaterea Discriminării (CNCD) a fost introdus în „Ordonanța de Guvern Nr. 137/2000” („Legea anti-discriminare”), începând cu 14 iulie 2006³⁴. Acest principiu a fost întărit ulterior printr-o lege, care a intrat în vigoare în mai 2013, prevăzând că un reclamant „va trebui să prezinte fapte”, în loc de probe, „din care să se poată presupune că a existat discriminare directă sau indirectă, iar pârâtul va fi cel care va trebui să probeze că faptele nu constituie discriminare”. Totuși, ECRI notează că „Legea anti-discriminare” nu conține prevederi privind discriminarea prin asociere, anunțarea intenției de discriminare, incitarea și asistarea unei alte persoane în procesul discriminării, contrar a ceea ce ea recomandă în paragraful III.6 al RPG Nr. 7.
44. ECRI recomandă autorităților române să interzică discriminarea prin asociere, anunțarea intenției de discriminare, incitarea și asistarea unei alte persoane în procesul discriminării, așa cum se arată în „Recomandarea de politică generală nr. 7” a sa.
45. În ce privește capacitatea organizațiilor, precum asociațiile, sindicatele și alte organisme legale, care au un interes legitim în combaterea rasismului și discriminării rasiale, de a intenta procese civile, interveni în cazurile administrative sau de a face reclamații penale, acest lucru este posibil numai în domeniul angajărilor³⁵.
46. ECRI recomandă ca asociațiile, sindicatele și alte organisme legale, care au un interes legitim în combaterea rasismului și discriminării rasiale, să fie îndreptățite de a intenta procese civile, de a interveni în cazurile administrative sau de a face reclamații penale chiar în toate domeniile existenței, în conformitate cu „Recomandarea de politică generală nr. 7” a sa.
47. În al treilea raport al său, ECRI recomandă cu tărie autorităților române să ia măsuri ca „Legea anti-discriminare” să fie aplicată pe deplin. În această privință, ea recomandă să fie luate măsurile necesare pentru instruirea judecătorilor, magistraților, avocaților și funcționarilor însărcinați cu aplicarea legii din toată țara, ca aceștia să-și perfecționeze cunoșterea acestei legi și să o aplice mai deplin. ECRI a mai recomandat autorităților să inițieze campanii de informare în toată țara, astfel ca victimele discriminării să beneficieze de „Legea anti-discriminării” și de competențele CNCD.
48. INM oferă instruire inițială pentru viitori judecători și procurori privind: „Actul anti-discriminare”, jurisprudența CNCD, directivele UE privind combaterea discriminării, cât și jurisprudența Curții Europene pentru Drepturile Omului (ECtHR) cu privire la Articolul 14 al CEDO. În ce privește campaniile de informare

³⁴ Sub incidența Articolului 20 § 6, reclamantul „are obligația să probeze existența faptelor din care se poate presupune că a existat discriminare directă sau indirectă, iar reclamantul va fi cel care va trebui să probeze că faptele nu constituie discriminare”.

³⁵ Vezi secțiunea privind „Discriminarea în diferite domenii”, subsecțiunea „Locuri de muncă”.

menite să crească conștientizarea publicului în legătură cu „Legea anti-discriminare” și cu CNCD, atenția ECRI a fost atrasă de campania ”Spune Nu Discriminării”, desfășurată în 2010 în colaborare cu Consiliul Europei³⁶. În această privință, ECRI notează că statisticile privind numărul de reclamații depuse la CNCD sub incidența „Legii anti-discriminare” arată o creștere moderată, dar constantă.³⁷ Autoritățile au mai adus la cunoștința ECRI un număr de pronunțări în ultima instanță de către tribunale civile, unde a fost aplicată „Legea anti-discriminare”. Deși aceste informații sunt încurajatoare, ECRI consideră că ar trebui depuse eforturi mai mari pentru: informarea publicului în legătură cu legislația anti-discriminare și cu mijloacele de reabilitare (altele decât CNCD); și sensibilizarea judecătorilor, în special a celor de primă instanță, în legătură cu importanța legislației anti-discriminare. Referitor în special la colectarea sistematică de date privind aplicarea legislației civile și administrative îndreptată spre combaterea discriminării, autoritățile au recunoscut că nu există o instituție unică, mandatată cu această sarcină.

49. ECRI recomandă autorităților române să intensifice instruirea judecătorilor, procurorilor, avocaților și funcționarilor însărcinați cu aplicarea legii, din toată țara, astfel încât aceștia să-și îmbunătățească cunoștințele privind legislația anti-discriminare și să o aplice mai deplin. O atenție deosebită trebuie acordată jurisprudenței tribunalelor civile. ECRI repetă recomandarea ca autoritățile române să inițieze campanii de informare privind „Legea anti-discriminare”, competențele Consiliului Național pentru Combaterea Discriminării și posibilitatea de a depune reclamații înaintea instanțelor de judecată.
50. ECRI recomandă autorităților să monitorizeze aplicarea prevederilor anti-discriminare în domeniul legislației civile și administrative și să strângă date în această privință.

Asistența juridică

51. În al treilea raport al său, ECRI recomandă autorităților române să adopte o procedură simplificată de asistență juridică care să permită victimelor discriminării să obțină acces la instanță. A recomandat în această privință să se modifice și clarifice cerințele de obținere a asistenței juridice, ca victimele discriminării să-și revendice drepturile în fața instanței. A mai recomandat autorităților să ia măsuri pentru ca victimele cu venituri modeste să aibă acces automat la consultanță.
52. ECRI a fost informată de autorități că sistemul de asistență juridică gratuită a fost modificat în 2008 și, mai recent, în 2011. Conform autorităților, pragul necesar pentru a beneficia de asistență juridică gratuită în procedurile civile a fost coborât. Societatea civilă, pe de altă parte, a subliniat că aceste cerințe sunt acum mai constrângătoare și că mulți oameni nu corespund condițiilor cerute. Mai mult, în lumina OUG Nr. 51/2008, numai cetățenii români și cetățenii UE care

---

³⁶ Vezi secțiunea privind „Existența și aplicarea prevederilor legale”, subsecțiunea „Organisme anti-discriminare și alte instituții”.

³⁷ De exemplu, între 2005 și 2010, reclamațiile depuse pe motiv de limbă au fost, pe ani: 2, 2, 7, 11, 13 și 16 (față de 0, 2 și 1 între 2002 și 2004). Reclamațiile depuse pe motiv de religie, în aceeași perioadă de timp, au fost 11, 8, 12, 15, 6 și 6 (față de 2, 9 și 9 între 2002 și 2004); în timp ce, pe motiv de naționalitate, au fost 39, 20, 39, 54, 28 și 42 (față de 1, 12 și 21 între 2002 și 2004); pe motiv de origine etnică: 85, 69, 82, 62, 62, 54 (față de 34, 66 și 45 între 2002 și 2004); și rasă: 1, 2, 0, 0, 2 și 1 (față de 0, 0 și 1 între 2002 și 2004).

trăiesc în România sau în alte state membre ale UE, și care au un proces civil în așteptare înaintea unei instanțe românești și nu au suficiente resurse pentru asistență și/sau reprezentare juridică, pot beneficia de asistență juridică gratuită. Autoritățile au informat ECRI că, pentru toate celelalte persoane, este necesară o reciprocitate oficială cu țara de origine a reclamantului, pentru ca acesta să beneficieze de asistență juridică gratuită în fața instanțelor civile și administrative. Aceasta, în opinia ECRI, înseamnă discriminare pe motiv de cetățenie în domeniul accesului la justiție.

53. ECRI recomandă ca pragul pentru a beneficia de asistență juridică gratuită, cât și procedura care trebuie urmată, să respecte efectiv dreptul de acces la justiție. Ea mai recomandă autorităților să amendeze legislația astfel încât toate victimele discriminării rasiale care nu au suficiente venituri pentru asistență și/sau reprezentare juridică să beneficieze de asistență juridică gratuită, indiferent de cetățenie.

Organisme anti-discriminare și alte instituții

- *Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării (CNCD)*³⁸

54. În al treilea raport al său, ECRI recomandă autorităților române ca, atunci când redactează noua lege privind statutul CNCD, să consulte „Recomandarea de politică generală nr. 2” privind organismele specializate în combaterea rasismului, xenofobiei, antisemitismului și intoleranței la nivel național, și „Recomandarea de politică generală nr. 7”, care accentuează importanța: alocării de fonduri suficiente pentru îndeplinirea funcțiilor organismelor specializate; și independența acestora. ECRI a mai îndemnat autoritățile să ia măsuri ca această lege să întărească capacitatea de investigație și de cercetare a CNCD, cât și departamentul său juridic. Mai mult, ECRI a recomandat cu tărie ca autoritățile să ia măsuri ca CNCD să aibă un membru al comunității rome în comitetul său director și în toate structurile sale constituente și să aibă filiale la nivel local. În sfârșit, ECRI a recomandat ca legea să stabilească o procedură clară de mediere, pentru a exclude posibilitatea ca CNCD să acționeze atât ca mediator cât și ca judecător.

55. Ca urmare a amendamentelor la „Legea anti-discriminare”, ultimul datând din 2006, structura și procedurile CNCD au fost modificate substanțial. În timp ce înainte, independența sa era criticată din cauza subordonării sale ierarhice față de Guvern, acum el se află sub supravegherea Parlamentului. În plus, numărul de membri din comitetul director a fost mărit de la șapte la nouă, iar membrii sunt numiți de cele două camere ale Parlamentului, pe o durată de cinci ani³⁹. ECRI a mai fost informată că în prezent unul dintre membrii numiți este de origine etnică romă, iar doi sunt de naționalitate maghiară. ECRI salută aceste dezvoltări pozitive. Notează, totuși, că societatea civilă consideră comitetul director a fi încă

---

³⁸ Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării este organismul răspunzător cu lupta împotriva discriminării în România. Sarcinile sale includ: să decidă în legătură cu reclamațiile privind discriminarea, sau să rezolve el însuși cazurile care sunt de competența sa; să stabilească amenzi și să redacteze instrucțiuni cu putere de lege în probleme de discriminare; să aplaneze conflictele prin mediere și să ofere asistență juridică victimelor discriminării. Guvernul este obligat să consulte CNCD în legătură cu chestiuni legate de discriminare înainte de a prezenta Parlamentului un proiect de lege și înainte de adoptarea sa.

³⁹ Totuși, candidații pot fi propuși și de ONG-uri, iar în 2012, unii dintre acești candidați au fost numiți membri ai comitetului director.

politizat, întrucât suportul din partea partidelor politice este, în cele mai multe cazuri, o condiție sine qua non pentru numire. Mai mult, atât societatea civilă cât și autoritățile au dezvăluit că nu toți membrii au expertiză în lupta împotriva discriminării. În urma amendamentelor, „Legea anti-discriminare” prevede, de asemenea, înființarea birourilor regionale ale CNCD⁴⁰. În timp ce obiectivul CNCD era să înființeze birouri regionale în fiecare zonă în care există o curte de apel, ca urmare a crizei financiare, numai două birouri regionale au fost înființate (în Buzău și Târgu-Mureș). În sfârșit, „Legea anti-discriminare” amendată, nu mai pretinde ca o petiție să fie depusă la CNCD înainte ca o plângere să fie înaintată în fața instanței. Totuși, în acest caz, instanța trebuie să ceară părerea CNCD.⁴¹

56. ECRI recomandă autorităților române: să ia măsuri ca procedura pentru numirea membrilor comitetului director să garanteze selecția pe merit și competență în domeniul luptei împotriva discriminării (rasiale), iar Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării să nu fie subiectul niciunei influențe politice; și să se asigure în continuare că unul dintre membrii săi este de origine etnică romă.

57. În ceea ce privește recomandarea ECRI ca CNCD să i se aloce fonduri suficiente, pentru a-și desfășura activitatea în mod eficient, ca și pentru a se consolida competența sa de investigare și cercetare, cât și a departamentul juridic al acestui organism. ECRI notează că, din păcate, progresele sunt limitate. În timp ce bugetul CNCD a crescut constant între 2002 și 2008 (de la 200 000 de euro la 1 700 000 de euro), în 2009 fondurile au fost reduse cu 30%. Au urmat alte reduceri, ca urmare a crizei financiare, iar în prezent, bugetul CNCD a rămas la 900 000 de euro. În consecință, nu s-a mai recrutat personal nou. Iar ce e mai important, ECRI a fost informată că sunt necesare fonduri suplimentare pentru a îmbunătăți managementul documentelor, a crește numărul de asistenți juridici pentru membrii comitetului director și a se asigura clădiri adecvate în care să se poată lucra. În această privință, delegația ECRI a observat, în cursul vizitei în România, că sediile CNCD nu erau indicate cu claritate, ori ușor de găsit; mai mult, ele nu păreau potrivite pentru o instituție atât de importantă.

58. Alte critici au fost exprimate, de mai mulți dintre interlocutorii ECRI, privind calitatea deciziilor CNCD, legate, în special, de raționamentele juridice. Totuși, autoritățile au respins aceste critici, declarând că procentajul deciziilor CNCD contestate, care sunt confirmate de instanțele civile sau administrative, este ridicat. ECRI notează că, deși sub incidența „Legii anti-discriminare”, încălcarea prevederilor sale se sancționează cu amendă, în cele mai multe cazuri, CNCD a emis avertismente sau recomandări.⁴²

59. ECRI repetă recomandarea sa ca autoritățile să asigure suficiente fonduri Consiliului Național pentru Combaterea Discriminării, pentru ca acesta să-și îndeplinească mandatul eficient, în mod specific pentru: a asigura sedii corespunzătoare; a crește personalul departamentului juridic; și a îmbunătăți managementul documentelor.

⁴⁰ Rolul lor este să prevină și să monitorizeze discriminarea la nivel local, să ofere asistență specializată victimelor și să coopereze, în domeniul luptei împotriva discriminării, cu autoritățile locale și ONG-urile.

⁴¹ De exemplu, în 2012, părerea CNCD a fost cerută în 556 de cazuri.

⁴² În 2012, CNCD a impus amenzi în 35 de cazuri din 113, când a constatat o încălcare a „Legii anti-discriminare”. În 2011, CNCD a impus amenzi în 22 de cazuri din 94, unde a constatat o încălcare.

60. ECRI mai recomandă ca sancțiuni eficiente, proporționate și descurajatoare, să fie impuse practic de Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării.
61. În ceea ce privește recomandarea ECRI de a se stabili o procedură clară de mediere pentru a împiedica CNCD de a acționa atât ca mediator cât și ca judecător, autoritățile au informat ECRI că procedura în vigoare este aceeași cu cea descrisă în al treilea raport al ECRI (paragraful 62).
62. În al treilea raport al său, ECRI a recomandat autorităților să ia măsuri ca CNCD să fie mai bine cunoscut publicului larg și acelor afectați de mandatul său, și anume minoritățile naționale/etnice, judecătorii, procurorii, avocații și funcționarii responsabili cu aplicarea legii.
63. În ceea ce privește raza de acțiune, conform unui raport al CNCD, 49% dintre români pretind a fi în cunoștință de cauză privind mandatul CNCD. Totuși, conform ONG-urilor care se ocupă de problemele romilor, mulți membri ai comunității rome nu a cunoștință de existența acestui organism sau nu au încredere în el.
64. În plus față de instruirea procurorilor și judecătorilor în legătură cu legislația anti-discriminare și cu rolul CNCD, în cooperare cu INM⁴³ și cu inițiativa de conștientizare menționată în paragraful 48 al acestui raport, CNCD a luat următoarele măsuri pentru a se face mai bine cunoscut publicului larg: „Caravana pentru informare și instruire în domeniul ne-discriminării” a fost lansată cu sprijin financiar din partea Programului Națiunilor Unite pentru Dezvoltare (PNUD) din România. Principalul ei obiectiv a fost să împartă informații despre mandatul și activitățile CNCD; în acest scop, ea a pregătit material educativ și broșuri, realizând și o campanie de informare pe Internet. De asemenea, în 2007 a început publicarea revistei „Pro diversitate”, în vederea informării publicului despre activitatea CNCD. Diferite campanii de informare s-au adresat școlilor și profesorilor⁴⁴. În 2009, CNCD a organizat și un curs adresat polițiștilor din județele Harghita, Covasna și Mureș, privind prevenirea discriminării împotriva cetățenilor români de origine romă. CNCD a subliniat, totuși, că este nevoie de mai multe fonduri pentru realizarea unui număr suficient de campanii de conștientizare.
65. În al treilea raport al său, ECRI considera că CNCD ar trebui consultat mai des de Parlament, și că recomandările sale privind legislația existentă și opiniile sale în legătură cu proiectele de lege ar trebui luate în considerare.
66. Conform „Legii anti-discriminare”, una din competențele CNCD este într-adevăr să ia măsuri ca legile să nu încalce principiul ne-discriminării⁴⁵. Parlamentul îi poate cere astfel să-și formuleze opinia privind conformitatea actelor legale cu legea anti-discriminare. Autoritățile au informat ECRI că în cursul lui 2010 și 2011, CNCD a fost solicitat să-și exprime opinia de 16 ori. Totuși, ECRI a fost informată de societatea civilă că CNCD nu reușește să invoce, în fața

---

⁴³ Vezi § 37 din acest raport.

⁴⁴ De exemplu, în mai 2009, o campanie de informare publică, centrată pe legislația anti-discriminare și pe prevenirea și lupta împotriva discriminării s-a desfășurat în județul Harghita, în Plăieșii de Sus și în Cașinu Nou.

⁴⁵ Vezi Articolul 18 (1) din „Legea anti-discriminare”.

Parlamentului, non-conformitatea unei legi cu legislația anti-discriminare, în contextul reclamațiilor pe care le primește.

67. ECRI recomandă ca „Legea anti-discriminare” să prevadă ca CNCD să fie împuternicit să-și prezinte opiniile în legătură cu orice proiect de lege care afectează grupuri ce intră în sfera de interes a ECRI, chiar în absența unei solicitări specifice din partea Parlamentului. Ea mai recomandă Consiliului Național pentru Combaterea Discriminării să-și folosească mai deplin prerogativele pentru a asigura ca legile să nu încalce principiul ne-discriminării.

68. ECRI notează că CNCD a adoptat o „Strategie pentru implementarea măsurilor de prevenire și combatere a discriminării pentru 2007-2013”. Strategia stabilește linii directoare în domeniul prevenirii și luptei împotriva discriminării, inclusiv a discriminării rasiale, pentru realizarea unei societăți inclusive, interculturale și bazate pe politici care facilitează interacțiunea, egalitatea și respectul. Din multe obiective stabilite, CNCD a reușit să îndeplinească implementarea activităților legate de instruirea magistraților, funcționarilor publici și profesorilor. Totuși, CNCD a subliniat că este important ca Guvernul să adopte acest document.

69. ECRI recomandă autorităților române să adopte o strategie privind prevenirea și combaterea discriminării, continuând acțiunile întreprinse deja de Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării în acest domeniu.

- *Avocatul Poporului*

70. În al treilea raport al său, ECRI recomandă autorităților române să sporească resursele disponibile pentru Avocatul Poporului⁴⁶ și să ia măsuri ca deciziile acestei instituții să fie aplicate de toate organismele interesate. Ea a repetat recomandarea ca Parlamentul să fie obligat să consulte Biroul Avocatului Poporului în chestiuni privind drepturile omului.

71. În ultimul raport al său, ECRI notează că multe persoane care au depus o petiție la Avocatul Poporului, au fost trimise la ONG-uri. În legătură cu aceasta, autoritățile au informat ECRI că a existat o creștere a numărului de audieri acordate de Avocatul Poporului. În timp ce în 2005, au fost acordate 8 529 de audieri, în 2011, numărul lor a crescut la 16 282. De asemenea, numai în primul trimestru din 2012, au fost primite 4924 de persoane. Mai mult, urmare a amendamentelor la Legea Nr. 35/1997 (privind organizarea și funcționarea instituției Avocatul Poporului), categoriile de reclamânți care pot apela la Avocatul Poporului au fost lărgite, iar acum cuprind companii, asociații și alte entități juridice. ECRI salută aceste realizări importante. În ceea ce privește bugetul Biroului Avocatului Poporului, acesta a fost redus, ca și în cazul altor instituții, din cauza crizei financiare care a afectat România. ECRI notează că această împrejurare nu pare să fi preocupat Biroul Avocatului Poporului; care a subliniat, totuși, că ar fi nevoie de o mărire de personal în scopul exercitării eficiente a

---

⁴⁶ Avocatul Poporului răspunde de rezolvarea disputelor între indivizi și agenții guvernamentale și examinează, între altele, chestiuni privitoare la minoritățile naționale, cultele religioase, justiție și poliție; poate acționa și ex officio. De asemenea, Avocatul Poporului este implicat în verificarea constituționalității legilor.

mandatului său⁴⁷. În același timp, ECRI notează că, de la al treilea raport, 14 birouri regionale au fost înființate în zonele unde există Curți de Apel⁴⁸.

72. ECRI recomandă autorităților să ia măsuri ca fondurile repartizate Biroului Avocatului Poporului să fie suficiente pentru a asigura o mărire a personalului.

73. În legătură cu necesitatea de a asigura ca hotărârile Avocatului Poporului să fie aplicate de toate organismele interesate, autoritățile au informat ECRI că, între 2006 și 2011, organismele cărora li s-au făcut recomandări, au răspuns favorabil. Totuși, consultarea Biroului Avocatului Poporului de către Parlament privind chestiuni legate de drepturile omului rămâne discreționară.

74. ECRI recomandă autorităților române să asigure posibilitatea ca Biroul Avocatului Poporului să consilieze Parlamentul *ex officio* în chestiuni legate de rasism și discriminare rasială.

75. Cu toate acestea, ECRI a primit informații că acțiunea Avocatului Poporului nu a fost decisivă privind incidente implicând posibile încălcări ale drepturilor omului. În plus față de eșecul în rezolvarea unor cazuri precum violentul conflict inter-etic de la Sânmartin⁴⁹, au fost aduse critici faptului că nu s-a făcut nici o recomandare privind relocarea unei comunități de romi din Baia Mare, care au fost mutați din casele lor într-o fostă uzină chimică, ce se presupune că prezenta riscuri pentru sănătate⁵⁰. În această privință, Avocatul Poporului a declarat că raportul de expertiză prezentat de inspectorii departamentului de sănătate a relevat că locația nu prezenta niciun risc pentru sănătate; din acest motiv, Avocatul Poporului nu a putut să ia măsuri ulterioare. În același timp, a declarat că va monitoriza situația și va asigura ca actualele condiții de locuit să fie de natură provizorie. ECRI notează că există o diferență semnificativă între concluzia la care a ajuns Avocatul Poporului în această chestiune și opinia CNCD⁵¹ și constată existența unei contradicții în faptul că, pe de o parte, mutarea a fost considerată legală, iar cazarea privită ca neprezentând riscuri pentru sănătate⁵², și că, pe de altă parte, Avocatul Poporului a considerat necesar să monitorizeze situația și să verifice că măsura menționată mai sus este temporară.

76. ECRI consideră că Avocatul Poporului trebuie să întreprindă acțiuni decisive împotriva autorităților publice, atunci când suspectează că s-au comis încălcări flagrante ale drepturilor omului, în special când acestea au legătură cu discriminarea rasială.

---

⁴⁷ Biroul Avocatului Poporului are 99 de angajați, dintre care 90% sunt avocați.

⁴⁸ Acestea sunt: Alba-Iulia, Bacău, Constanța, Brașov, Suceava, Cluj-Napoca, Târgu-Mureș, Craiova, Iași, Galați, Oradea, Pitești, Ploiești și Timișoara.

⁴⁹ Vezi secțiunea despre „Grupuri vulnerabile/țintă”, subsecțiunea „Romii”.

⁵⁰ Vezi secțiunea despre „Grupuri vulnerabile/țintă”, subsecțiunea „Romii”.

⁵¹ Vezi, în legătură cu aceasta, § 140 din acest raport.

⁵² Vezi și secțiunea despre „Grupuri vulnerabile/țintă”, subsecțiunea „Romii”.

- *Departamentul pentru Relații Interetnice (DRI)*

77. În al treilea raport al său, ECRI recomandă autorităților române să sprijine activitatea DRI, prin furnizarea resurselor necesare pentru îndeplinirea sarcinilor sale. ECRI a subliniat în această privință că este important ca DRI să aibă filiale în toate regiunile țării.
78. ECRI a fost informată de autorități că bugetul DRI⁵³ a crescut constant începând cu 2006⁵⁴. Mai mult, de la al treilea raport al ECRI, șase birouri de filială au fost înființate în zone unde minoritățile naționale/etnice sunt prezente în număr mare. Mandatul acestor birouri este de a monitoriza aplicarea legislației privind minoritățile naționale. Sarcina lor mai este de a organiza programe la nivel local în cooperare cu autoritățile locale și cu ONG-urile și de a asigura coordonarea între autoritățile locale și DRI. ECRI salută de asemenea campania de conștientizare, inițiată de DRI: „Cunoaște-i pe romi înainte de a-i judeca!”, desfășurată în colaborare cu Agenția Națională pentru Romi, menită să îmbunătățească atitudinea populației față de romi.
79. În al treilea raport al său, ECRI recomandă autorităților române să amendeze Hotărârea de Guvern Nr. 141/2004 et seq. pentru a permite tuturor organizațiilor minorităților naționale să primească fonduri de la DRI. ECRI a considerat, de fapt, că eliberarea de fonduri numai pentru acele organizații care sunt membre ale Consiliului Minorităților Naționale (fiind prin urmare reprezentate în Parlament) încălcă drepturile minorităților naționale/etnice la reprezentare politică diversificată. În această privință, autoritățile au remarcat că, în plus față de linia de buget pentru DRI (buget care este alocat pentru cele 19 organizații, membre ale Consiliului Minorităților Naționale), o linie de buget este dedicată proiectelor și programelor interetnice menite să lupte împotriva intoleranței. În legătură cu cea din urmă, ONG-urile/asociațiile pot accesa aceste fonduri prin solicitarea publică de propuneri pentru proiecte. Totuși, ECRI notează că aceeași linie de buget este deasemenea folosită de DRI pentru programe de colaborare cu organizații inter-guvernamentale care activează în domeniul drepturilor minorităților naționale/etnice. ECRI consideră că acest aranjament nu este suficient pentru asigurarea fondurilor necesare tuturor organizațiilor minorităților naționale/etnice pentru promovarea și protecția identității lor.⁵⁵
80. ECRI repetă recomandarea ca autoritățile să amendeze Hotărârea de Guvern Nr. 141/2004, astfel încât să permită tuturor organizațiilor minorităților naționale/etnice să primească fonduri de la Departamentul pentru Relații Interetnice.

---

⁵³ DRI se află sub autoritatea Primului Ministru; redactează strategii și face propuneri către Guvern în legătură cu păstrarea, dezvoltarea și exprimarea culturii și identității minorităților naționale.

⁵⁴ De la 36 380 000 lei în 2006, la 79 200 000 în 2012.

⁵⁵ În 2013, suma de 83 685 000 lei a fost alocată minorităților naționale, iar 3 915 000 lei, ONG-urilor/asociațiilor.

II. Discriminarea în diferite domenii

Educația

81. În al treilea raport al său, ECRI îndemna autoritățile române să impună Notificarea Nr. 29323/20.04.2004⁵⁶, emisă de Ministerul Educației, ca obligatorie juridic.
82. De la al treilea raport al ECRI, o nouă lege a învățământului a intrat în vigoare (Legea Nr. 1/2011). În Articolul 3, noua lege asigură „recunoașterea și protecția drepturilor persoanelor aparținând minorităților naționale, inclusiv dreptul acestora de a-și păstra, dezvolta și exprima identitatea etnică, culturală, lingvistică și religioasă”, cât și principiul oportunităților egale. Totuși, ECRI notează că o definiție a segregăției nu mai figurează în lege. Această lacună e îngrijorătoare, în special în lumina numărului de cazuri prezentate în fața CNCD pe motiv de discriminare rasială în domeniul educației între 2007 și 2012⁵⁷.
83. Autoritățile au informat ECRI că: Notificarea Nr. 29323/20.04.2004, care interzice orice formă de segregăție, are putere de lege și este trimisă de două ori pe an tuturor directorilor de școli, împreună cu alte acte care tratează problema segregăției; că au desfășurat instruirii privind segregăția și relațiile interculturale; și că inspectoratele școlare realizează necesitatea de a lua măsuri de combatere a segregăției în școli⁵⁸. Totuși, autoritățile au recunoscut că nu sunt sigure dacă informațiile relevante privind segregăția ajung la profesori. ECRI mai notează că, în conformitate cu Anexa Nr. 1 a Ordinului Nr. 1540/2007 privind desegregăția, un grup de lucru permanent trebuia să fie înființat, în vederea elaborării de metodologii și programe cuprinzătoare în scopul eradicării segregăției școlare pe termen lung. ECRI regretă că acest grup de lucru nu a fost înființat. Amploarea problemei segregăției în școli va fi ilustrată mai departe în secțiunea despre „Grupurile vulnerabile/țintă”, subsecțiunea „Romii”.
84. ECRI recomandă cu tărie autorităților române să reintroducă interzicerea segregăției în școli în Legea Învățământului. ECRI recomandă autorităților să intensifice instruirea tuturor profesorilor și directorilor de școli privind lupta împotriva discriminării rasiale și segregăției și să înființeze grupul de lucru privind desegregăția în școli, prevăzut în Articolul 14 din Anexa Nr. 1 a Ordinului Nr. 1540/2007.

Locurile de muncă

85. ECRI notează cu satisfacție că, urmare a intrării în vigoare a Legii Nr. 340/2006, organizațiile societății civile, inclusiv sindicatele, pot să aducă în fața instanței cazuri privind locurile de muncă⁵⁹.
86. În al treilea raport al său, ECRI recomandă autorităților române să organizeze campanii de informare, în sectorul privat și public, cu scopul de a aduce la

⁵⁶ Prin Notificarea Nr. 29323/20.04.2004, Ministerul Educației interzice orice formă de segregăție în școlile românești.

⁵⁷ În speță, 181 de petiții.

⁵⁸ Vezi, în această privință, și secțiunea despre „Grupuri vulnerabile/țintă”, subsecțiunea „Romii”.

⁵⁹ Vezi, în această privință, secțiunea privind „Existența și aplicarea prevederilor legale”, subsecțiunea „Prevederi ale legilor civile și administrative”.

cunoștință legislația privind discriminarea. Ea a reamintit importanța sprijinirii victimelor discriminării în a-și revendica drepturile în fața CNCD sau a instanțelor judecătorești.

87. ECRI notează că unul din obiectivele „Strategiei Guvernului român privind includerea cetățenilor români aparținând minorității rome, pentru perioada 2012-2020” este să promoveze programe menite să-i sensibilizeze pe angajați în privința discriminării la locul de muncă și a dialogului social. În această privință, autoritățile au confirmat că nu s-a desfășurat nicio campanie specifică de sensibilizare a populației privind legislația anti-discriminare în domeniul locurilor de muncă. În cursul unui sondaj al sindicatelor și patronatelor din România, subiecții au fost de acord asupra necesității unor campanii de conștientizare privind legislația anti-discriminare, în scopul îmbunătățirii aplicării ei. În această privință, este demn de menționat că, între 2007 și 2012, 159 reclamații au fost depuse înaintea CNCD, pe motiv de discriminare rasială în domeniul examinat aici.
88. ECRI recomandă autorităților române să desfășoare campanii de conștientizare a populației privind legislația anti-discriminare, care să țintească atât publicul larg cât și angajatorii. ECRI mai recomandă autorităților să ia măsuri ca obiectivul legat de promovarea programelor concepute să atragă atenția angajatorilor privind discriminarea la locul de muncă și dialogul social, incluse în „Strategia Guvernului român privind includerea cetățenilor români aparținând minorității rome, pentru perioada 2012-2020”, să fie urmărit efectiv.

III. **Violența rasială**

89. ECRI se referă la problema violenței rasiale în secțiunea privind „Grupurile vulnerabile/țintă”, subsecțiunea „Romii”.

IV. **Climatul de opinie și rasismul în discursul public**

90. ECRI notează că autoritățile au luat unele măsuri pozitive pentru a adopta un climat de opinie tolerant și a lupta împotriva prejudecăților, în special în legătură cu romii. În 2007, Postul Național de Televiziune a lansat un program pe doi ani, dedicat promovării culturii rome și combaterii prejudiciilor. În 2008, DRI și Agenția Națională pentru Romi (ANR) au lansat de asemenea un proiect pentru mai buna informare privind situația romilor și pentru îmbunătățirea modului în care această comunitate este portretizată în mass-media. În 2010, Consiliul Național al Audiovizualului (CNA) a colaborat cu CNCD la campania mass-media „Dosta: Depășește prejudeciile, învață să-i cunoști pe romi”. Mai mult, în 2012, artistul și senatorul Damian Drăghici, de origine etnică romă, a fost numit consilier de stat onorific pe probleme ale romilor și coordonator al comisiei inter-ministeriale pentru strategia privind comunitatea romă. ECRI salută aceste măsuri pozitive.
91. Cu toate acestea, așa cum a observat deja Comisarul Consiliului Europei pentru Drepturile Omului, în perioada menționată, anumiți politicieni/parlamentari au făcut declarații defăimătoare și propuneri legislative rasiste, printre altele asociindu-i pe romi cu infracționalitatea și acuzând această comunitate că nu încearcă să se integreze. Opinii ostile față de romi își găsesc încă ecoul în presă și media audiovizualului, care continuă să prezinte imagini negative și stereotipe

ale romilor. Același lucru se poate spune despre multe comentarii și articole publicate pe Internet.

92. În privința discursului politic, trei membri ai Parlamentului au prezentat, în 2007, un proiect de lege cu scopul de a schimba denumirea oficială de romi cu aceea de țigani⁶⁰. ECRI a mai fost informată că, mai recent, doi parlamentari au prezentat un amendament Comitetului pentru Revizuirea Constituției, cu propunerea ca „nicio minoritate, cu excepția celor cu rădăcini comune cu românii, atestate științific, să nu aibă dreptul să folosească în denumirea sa oficială termenul „român” sau variații/rădăcini ale acestui termen”⁶¹. ECRI condamnă cu tărie această inițiativă și consideră că amendamentul încalcă dreptul la auto-identificare al minorităților naționale/etnice, violând astfel Articolul 3 din „Convenția cadru pentru protecția minorităților naționale”⁶², cât și Articolul 14, coroborat cu Articolul 8, al CEDO, și Articolul 1 din „Protocolul adițional nr. 12” al CEDO, care interzic discriminarea, între altele, pe motiv de origine națională/etnică și asociere cu o minoritate națională. ECRI mai notează că între 2007 și 2010, Președintele României a făcut o serie de declarații defăimătoare față de comunitatea romă⁶³. În timp ce, în cazul unuia dintre aceste două incidente, CNCD a hotărât că legislația anti-discriminare nu este aplicabilă, deoarece declarația a fost făcută în afara teritoriului țării⁶⁴, în celelalte două incidente, CNCD a constatat că, într-adevăr, legislația anti-discriminare a fost încălcată și a acordat două avertismente.
93. În privința discursului politic îndreptat împotriva altor minorități naționale/etnice/religioase, în 2012, Primul Ministru a numit în postul de Ministru pentru relațiile cu Parlamentul un senator care, în trecut, a negat Holocaustul într-un talk-show televizat.⁶⁵ ECRI a mai fost informată de societatea civilă că un ambasador român de credință ebraică a fost întrebat la o audiere parlamentară dacă va fi loial României sau Israelului. ECRI mai notează că anumiți politicieni și mass-media au folosit discursuri foarte dure la adresa maghiarilor, ceea ce a creat anumite tensiuni între populația majoritară și această comunitate⁶⁶.
94. ECRI este îngrijorată că niciunul dintre cazurile menționate mai sus nu a provocat o reacție puternică a clasei politice. ECRI a fost informată de Parlament că, deși fiecare parlamentar are dreptul de a se exprima liber, este în pregătire un cod de conduită, care să impună anumite reguli de comportament parlamentarilor,

---

⁶⁰ Un document asemănător a fost prezentat în 2010; ambele inițiative au eșuat. Conform DEX, dicționarul Institutului Lingvistic al Academiei Române, acest termen definește, între altele, „o persoană cu comportament anti-social”. A fost folosit până în 2013, de același dicționar, pentru a-i defini pe romi. În 2012, o reclamație privind această definiție a fost depusă la CNCD. Ca urmare, Academia Română a fost de acord să fie eliminat.

⁶¹ Conform mass-mediei, cei doi parlamentari au declarat la o conferință de presă că propunerile lor au avut în vedere în special pe romi, întrucât numele lor folosește rădăcina termenului român, acest lucru fiind, în opinia lor, în detrimentul României.

⁶² Articolul 3 prevede că orice persoană aparținând unei minorități naționale are dreptul să aleagă liberă să fie tratată într-un fel sau altul, și niciun dezavantaj nu trebuie să decurgă din această alegere ori din exercitarea drepturilor legate de ea.

⁶³ Declarații de această natură au fost făcute și de doi Miniștri ai Afacerilor Externe, în 2010 și 2012, care au asociat originea etnică romă cu delicvența; în aceste cazuri nu s-au acordat avertismente ori sancțiuni.

⁶⁴ Această declarație a fost făcută în timpul unei vizite oficiale în Slovenia.

⁶⁵ El a declarat în special că în timpul pogromului din 1941, la Iași au fost omorâte de germani numai 24 de persoane, în timp ce istoricii estimează că au fost uciși între 13 000 și 15 000 de evrei.

⁶⁶ În această privință, vezi secțiunea „Grupuri vulnerabile/țintă”, subsecțiunea „Comunitatea maghiară”.

inclusiv privind discursurile rasiste. ECRI mai este îngrijorată de faptul că nu există un mecanism efectiv care să-i sancționeze pe politicieni și partidele politice care promovează rasismul și discriminarea.

95. ECRI recomandă cu tărie autorităților române: să ia măsuri ca legislația care interzice incitarea la ură să fie aplicată tuturor politicienilor care fac declarații rasiste; și să introducă prevederi legale privind obligația de a sista finanțarea publică pentru organizațiile, inclusiv partide politice, care promovează rasismul și discriminarea. Mai recomandă ca un cod de conduită să fie introdus cât mai curând în Parlament, pentru a impune anumite reguli și sancțiuni parlamentarilor care pronunță, între altele, discursuri rasiste.
96. ECRI mai recomandă ca toate partidele politice să ia o atitudine fermă împotriva oricăror forme de rasism, discriminare rasială și xenofobie, și să exprime un mesaj politic clar în favoarea diversității și pluralismului.
97. Atenția ECRI a fost atrasă de un număr de injurii și scandări la meciurile de fotbal. Mai specific, suporterii și președintele unui club de fotbal bucureștean (Steaua București) au făcut declarații rasiste regulate împotriva romilor⁶⁷, mai ales la meciurile cu echipa Rapid București (această echipă fiind percepută ca un club al „romilor”). În plus, la unul dintre meciuri, a fost desfășurat un banner exprimând solidaritate și respect față de un individ care a omorât în trecut diferite persoane de origine romă. ECRI mai notează că au existat scandări rasiste regulate împotriva CFR Cluj, o echipă din Cluj, percepută ca fiind ungurească – aceste scandări invitându-i pe maghiari să părăsească România. ECRI a fost informată că autoritățile sportive nu au reacționat, nici nu au întrerupt meciurile respective.
98. ECRI recomandă autorităților române să încurajeze federațiile de fotbal, cluburile și asociațiile de suporterii să ia măsuri auto-reglementative împotriva rasismului și intoleranței. Codurile de conduită trebuie să aibă în vedere în special chestiunea comportamentului rasist al suporterilor. Ea atrage atenția autorităților asupra „Recomandării de politică generală nr. 12”, privind combaterea rasismului și discriminării rasiale în domeniul sportului, care conține linii directoare în această privință.

Mass-media și Internetul

99. În al treilea raport, ECRI recomanda autorităților române să ia măsuri pentru ca prevederea Codului Penal care interzice incitarea la ură să fie mai deplin aplicată când mass-media publică articole discriminatorii.
100. ECRI a fost informată că s-a produs o îmbunătățire cu privire la numărul de articole din presa națională și la numărul de reclame din mass-media care sunt de natură rasistă. Totuși, această îmbunătățire nu pare să fie oglindită la nivel local și pe Internet.
101. În privința Internetului, cu excepția mesajului răspândit de către grupul extremist menționat în acest raport, în secțiunea privind „Existența și aplicarea prevederilor legale”, subsecțiunea „Prevederile Codului Penal”, care incita femeile române să

---

⁶⁷ Președintele acestui club de fotbal, în special, a făcut declarații rasiste împotriva comunităților romilor și maghiarilor pe pagina sa de Facebook.

recurgă la proceduri de sterilizare, multe comentarii rasiste răspândite pe Internet nu au întâmpinat un răspuns penal; în cel mai bun caz, ele au fost sancționate de CNCD⁶⁸. ECRI este mulțumită că CNCD monitorizează Internetul și televiziunea, în căutare de comentarii discriminatorii. În privința Internetului, ECRI înțelege că CNCD îi poate sancționa atât pe autor, cât și pe administratorul website-ului; de asemenea, CNCD îi poate cere administratorului să îndepărteze orice astfel de comentariu, și poate aplica sancțiuni dacă acesta nu se conformează. Totuși, ECRI a fost informată că nu există suficient personal pentru monitorizarea sistematică a Internetului. În ciuda acestui lucru, ECRI accentuează încă o dată necesitatea punerii la punct a unui sistem pentru monitorizarea comentariilor rasiste pe Internet.

102. ECRI este de asemenea conștientă că CNA, autoritatea care stabilește regulamentele în domeniul programelor audiovizualului, monitorizează televiziunea și radioul pentru a asigura, între altele, că acestea nu discriminează și nu incită la ură pe motive de interes pentru ECRI. În urma unei reclamații, CNA poate iniția o serie de acțiuni. Acest organism poate acorda o gamă largă de amenzi, inclusiv retragerea licenței de transmisie. De asemenea, CNA a adoptat, în 2011, un „Cod de reglementare a conținutului audiovizualului”, care prevede și el interdicția de discriminare, pe motive de interes pentru ECRI. Între 2006 și 2011, CNA a emis 11 avertismente și a impus trei amenzi unor canale de televiziune pentru încălcarea prevederilor anti-discriminare din Legea Nr. 504/2002 („Legea audiovizualului”) pe motive de interes pentru ECRI.

103. ECRI recomandă autorităților române să ia măsuri pentru a pune la punct un sistem eficient de monitorizare a Internetului în vederea depistării comentariilor rasiste.

104. În al treilea raport, ECRI recomandă autorităților române să continue a oferi personalului mass-mediei locale și naționale cursuri de instruire privind combaterea discriminării.

105. Cursuri de instruire privind combaterea discriminării rasiale au fost organizate regulat pentru jurnaliști, inclusiv pentru jurnaliștii romi. De exemplu, DRI a ținut un seminar despre dialogul intercultural, la Sinaia, în martie 2008. Un curs despre „Instruirea instructorilor: atelier pentru diversitate”, a fost organizat de asemenea, în noiembrie 2011; scopul său a fost de a-i înarma pe instructorii din domeniul jurnalismului cu aptitudini privind diversitatea și ne-discriminarea, pe care ei să le aplice la cursurile lor de instruire. Între 2005 și 2012, Centrul pentru Jurnalism Independent (CJI)⁶⁹, din București, a coordonat cinci programe pentru profesioniștii din mass-media, centrate în principal pe probleme legate de romi. A organizat de asemenea un program de instruire pentru persoane de origine romă, care doresc să devină jurnaliști; mulți dintre aceștia au devenit profesioniști de succes. ECRI notează că programul s-a terminat în 2007 și că Guvernul nu a alocat nici o finanțare.

---

⁶⁸ De exemplu, CNCD a emis avertismente într-un caz implicând un anunț de locuri libere, postat pe Internet, care făcea discriminări împotriva romilor și împotriva președintelui secției locale din Alba Iulia a Partidului Liberal, care a afișat un mesaj pe pagina sa de Facebook, susținând sterilizarea femeilor rome.

⁶⁹ CJI este o organizație non-profit, ne-guvernamentală, care oferă cursuri și instruire specializată jurnaliștilor și organizațiilor mass-media.

106. ECRI recomandă autorităților române să crească pe mai departe inițiativele de instruire pentru mass-media locală și națională privind lupta împotriva discriminării rasiale, în special când se referă la minorități. ECRI recomandă autorităților să pună la dispoziție resurse, în acest scop, organizațiilor care lucrează eficient în acest domeniu.

V. Grupuri vulnerabile/țintă

Romii

- *Strategii pentru îmbunătățirea situației romilor și Agenția Națională pentru Romi (ANR)*

107. În al treilea raport, ECRI îndeamnă autoritățile române să aloce fondurile necesare pentru organismele și programele responsabile cu implementarea „Strategiei 2001 pentru îmbunătățirea situației romilor” (Strategia 2001). ECRI a mai recomandat să se ia măsuri ca ministerele responsabile cu implementarea Strategiei 2001 să-și îndeplinească obligațiile. Mai mult, ECRI a îndemnat autoritățile să sporească acțiunile strategiei mai sus-menționate, cu scopul de a stabili rezultatele și redefini parametrii, acolo unde e necesar, cu participarea ONG-urilor relevante. În sfârșit, ECRI a apelat la autoritățile române pentru a asigura voința politică necesară ca această strategie să aibă succes.

108. În ceea ce privește Strategia 2001⁷⁰, autoritățile au informat ECRI că un număr de obiective au fost îndeplinite în domeniul locurilor de muncă, educației și sănătății. Între rezultatele la care s-a făcut referire, se numără folosirea eficientă a mediatorilor romi în școli și în domeniul sănătății. Această strategie a fost înlocuită cu „Strategia Guvernului român, pentru perioada 2012-2020, privind includerea cetățenilor români aparținând minorității rome”, adoptată de Guvern pe 14 decembrie 2012 (Strategia 2012). Un proiect al acestui document a fost supus consultării publice⁷¹. Strategia 2012 fixează un număr de obiective în legătură cu romii, în special: asigurarea accesului liber și egal la educație; eliminarea segregăției în școli și lupta împotriva discriminării rasiale în această zonă; stimularea creșterii locurilor de muncă; creșterea accesului la serviciile de sănătate publică; asigurarea unor condiții mai bune de viață; păstrarea și dezvoltarea identității lor culturale; rezolvarea altor probleme, precum dezvoltarea comunității, protecția copilului, justiția și ordinea publică. Ea mai arată rezultatele așteptate și indicatorii pentru anumite obiective și stabilește un mecanism de monitorizare și evaluare a implementării sale atât la nivelul județelor cât și de țară⁷². Autoritățile au informat ECRI că un grup de lucru ministerial la nivel central⁷³ și Birourile Județene pentru Romi, din cadrul Prefecturilor, împreună cu

---

⁷⁰ Scopul său era să îmbunătățească situația romilor în toate domeniile următoare: administrație publică, securitate socială, sănătate, economie, justiție și ordine publică, protecția copilului, educație, cultură, comunicare și participare civică.

⁷¹ Totuși, reprezentanți ai societății civile au subliniat că majoritatea propunerilor lor nu au fost acceptate.

⁷² În special, ea stabilește un Departament Central pentru Monitorizare și Evaluare, condus de un Consilier de stat al Guvernului, și îi include pe Președintele ANR și reprezentanți din șase ministere. La nivel de județ, Birourile județene pentru romi trebuie să asigure activitățile de monitorizare a Strategiei 2012 la acest nivel de administrare.

⁷³ 14 ministere sunt reprezentate în cadrul acestui organism, care este coordonat de Vicele Prim Ministru și prezidat de Președintele ANR.

administrația publică la nivel local, vor fi responsabile pentru implementarea Strategiei 2012 și pentru coordonarea ei cu Strategia 2001.

109. În ciuda celor arătate mai sus, un număr de interlocutori ai ECRI, inclusiv autorități de stat, au atras atenția asupra faptului că, deși cadrul administrativ trebuia să implementeze cele două strategii menționate, obstacole semnificative au stat și stau în calea implementării lor. Acestea includ, în primul rând: alocarea aproape inexistentă de fonduri de la bugetul național pentru cele două strategii – acestea bazându-se, în cea mai mare măsură, pe finanțare UE; coordonarea inefficientă între ministerele implicate în implementare și, mai important, lipsa de răspundere a autorităților locale față de cele centrale. În această ultimă privință, ECRI a fost informată că, în urma reformei descentralizării administrative din România, multe probleme incluse în strategii au rămas numai în competența autorităților locale. Acest lucru s-a dovedit problematic, întrucât autoritățile au fost adesea reticente în lansarea programelor pentru romi, considerându-le nepopulare printre cetățenii circumscripțiilor lor. În plus, impactul Strategiei 2001 nu a fost niciodată evaluat. În fine, până acum, Guvernul a arătat prea puțină voință politică în a asigura succesul celor două strategii.
110. ECRI recomandă cu tărie autorităților române să ia măsuri pentru asigurarea de fonduri suficiente și a unui impuls puternic strategiei pentru îmbunătățirea situației romilor; asigurarea coordonării între ministere; și garantarea răspunderii autorităților locale față de cele centrale în implementarea strategiei.
111. ECRI repetă recomandarea ca autoritățile române să conducă o evaluare a Strategiei 2001, în scopul stabilirii impactului său și redefinirii unor parametri, unde este necesar.
112. În al treilea raport al său, ECRI recomanda autorităților române să asigure Biroului Național pentru Romi personalul și fondurile necesare pentru implementarea „Strategiei pentru îmbunătățirea situației romilor”. ECRI a mai recomandat autorităților să asigure coordonarea activităților legate de „Strategia pentru îmbunătățirea situației romilor” cu cele privind „Decada pentru includerea romilor”⁷⁴.
113. Mandatul ANR (fostul Birou Național pentru Romi) include lansarea, promovarea și participarea la proiecte menite să îmbunătățească situația romilor, în cooperare cu instituții naționale și internaționale și ONG-uri. În timpul crizei economice, personalul ANR s-a redus de la 52 de posturi prevăzute originar în 2005, la 30 în 2011, dintre care numai 22 au fost ocupate. Așa cum s-a menționat mai sus, ANR joacă și a jucat un rol important în monitorizarea implementării Strategiilor 2001 și 2012. Totuși, Agenția a contestat rolul său în implementarea strategiilor, declarând că ea doar acordă expertiză și consultanță în această privință. ANR a informat ECRI că a fost de asemenea responsabilă pentru implementarea a șase proiecte între 2007 și 2013, finanțate îndeosebi de Fondul Social European – printre care proiecte menite să păstreze sau să reprimească elevi romi în sistemul de învățământ (inclusiv programe „după școală” și „a doua șansă”) și

---

⁷⁴ În raportul său din mai 2006, Comisia Europeană a notat: „Cadrul administrativ există, dar s-au înregistrat puține progrese. Capacitatea de coordonare a Agenției Naționale pentru Romi este încă slabă. Eforturile pentru asigurarea unei implementări eficiente a „Strategiei pentru îmbunătățirea situației romilor” sunt insuficiente”. Documentul de Lucru al Personalului Comisiei, mai 2006, Raportul de Monitorizare pentru România, Brussels, 16/05/2006, SEC (2006) 596.

proiecte centrate pe promovarea includerii sociale (implicând dezvoltarea serviciilor sociale integrate, îmbunătățirea accesului la piața locurilor de muncă și promovarea oportunităților egale între femei și bărbați în acest domeniu). ECRI salută aceste inițiative; ea notează, totuși, că societatea civilă și reprezentanții ai romilor au indicat că aceste proiecte sunt „doar o picătură într-un ocean”, și nu sunt de ajuns pentru a avea un efect semnificativ.

114. În ceea ce privește „Decada pentru includerea romilor, 2005-2015”, menită să că micșoreze diferența socio-economică dintre romi și alți cetățeni⁷⁵, autoritățile au informat ECRI că în 2006 România a contractat un împrumut cu Banca Internațională pentru Reconstrucție și Dezvoltare, pentru a implementa programul menționat mai sus. Totuși, diferiți interlocutori, inclusiv reprezentanți ai autorităților, au informat ECRI că prea puține progrese s-au realizat în implementarea sa. Rapoartele indică faptul că Decada copiază în parte Strategia 2012, iar autoritățile nu au furnizat informații asupra coordonării dintre cele două.

115. ECRI reiterează recomandarea ca autoritățile române să ia măsuri pentru coordonarea activităților legate de „Strategia Guvernului român privind includerea cetățenilor români aparținând minorității rome” și de „Decada pentru includerea romilor”.

- *Educația*⁷⁶

116. ECRI notează că, deși autoritățile au luat măsuri pentru combaterea segregăției școlare și discriminării împotriva elevilor romi, aceste două fenomene rămân un motiv serios de îngrijorare. ECRI a fost informată că nu există o estimare exactă privind amploarea segregăției școlare; totuși, diferite sondaje, realizate de societatea civilă, au subliniat că numărul de clase/școli în care elevii romi sunt supuși segregăției este foarte mare^{77 78}. În plus față de ceea ce s-a menționat deja în secțiunea privind „Discriminarea în diferite domenii”, subsecțiunea „Educație”, autoritățile au informat ECRI că, începând cu 2007, fiecare Inspectorat Școlar Județean a fost solicitat să prezinte un raport despre segregăția împotriva elevilor romi, cât și un plan privind desegregăția. ECRI a mai fost informată că Ministerul Educației a adunat informațiile conținute în aceste rapoarte; totuși, ECRI nu a primit indicații despre felul cum au fost ele folosite.

117. ECRI recomandă autorităților să execute o evaluare cuprinzătoare asupra amplitudinii segregăției școlare împotriva elevilor romi și să ia măsuri specifice pe baza rezultatelor rapoartelor privind segregăția, prezentate de Inspectoratele Școlare Județene.

---

⁷⁵ Promovează politici active pentru includerea socială a romilor în educație, sănătate, ocuparea locurilor de muncă și locuințe, în scopul de a lupta împotriva sărăciei, inegalității de gen și altor forme de discriminare.

⁷⁶ În ceea ce privește predarea Holocaustului în legătură cu impactul său asupra romilor români, vezi §§ 152 și 153 din acest raport.

⁷⁷ De exemplu, conform unui studiu realizat de o ONG în colaborare cu UNICEF, „O școală pentru toți? Acces la învățământ de calitate pentru copiii romi – Raport de Cercetare” - Gelu Duminiță, Ana Ivașcuț, din 100 de instituții de învățământ cercetate, în 31 s-a descoperit segregăție împotriva elevilor romi.

⁷⁸ Vezi în această privință și paragraful 153 din „A treia opinie despre România” a Comitetului de Consultanță al „Convenției cadru pentru protecția minorităților naționale”.
http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/minorities/3_fcnmdocs/PDF_3rd_OP_Romania_en.pdf.

118. ECRI a fost informată că, în plus față de factorii socio-economici, discriminarea din partea profesorilor și a altor elevi rămâne un factor descurajator pentru copiii romi de a-și termina studiile. Rapoartele au arătat că elevii romi sunt așezați în spatele clasei, că profesorii îi ignoră și că alți elevi îi tratează cu răutate.
119. În al treilea raport al său, ECRI recomandă autorităților române să introducă programe care să le permită elevilor romi să participe deplin la procesul de învățământ al clasei și care să ofere mese gratuite pentru elevi.
120. ECRI notează că, de la al treilea raport al său privind România, au fost lansate, ori continuă, un număr de programe de suport educațional, în scopul de a-i asista pe elevii dezavantajați din punct de vedere socio-economic, inclusiv pe elevii romi. În plus față de programul „Laptele și cornul”⁷⁹, următoarele programe au fost inițiate:
- În programul „Școala după școală”⁸⁰ elevii primesc ajutor la teme de la personal de învățământ calificat și pot desfășura activități extra-școlare. Deși acest program a crescut rata de prezență a elevilor, au fost implicați, din păcate, numai elevi din ciclul primar. Mai mult, de când autoritățile locale au preluat proiectul, finanțarea a scăzut.
  - Programul „A doua șansă”⁸¹ oferă educație copiilor sau tinerilor care au renunțat la școală, fie prin reprimirea lor în clasele obișnuite, fie permițându-le să frecventeze cursurile în paralel cu continuarea ocupației lor.
  - „Bani pentru licee”⁸² oferă sprijin financiar elevilor care continuă în învățământul liceal. Totuși, sumele alocate acoperă în majoritatea cazurilor doar transportul, fiind astfel considerate insuficiente.
  - Programul „Locuri speciale pentru elevii romi în licee și școli vocaționale”. Aceasta reprezintă una dintre puținele măsuri care se adresează exclusiv nevoilor elevilor romi. Prin acest program, elevii care vor să-și continue educația mai departe de cei opt ani de școală obligatorie, pot să o facă fără a participa la examene de selecție. Un aspect problematic al acestui program este că majoritatea romilor care ar dori să continue școala nu vor să-și dezvăluie originea etnică. Mai mult, acest sistem nu oferă consultanță pentru direcționarea elevilor către școlile cele mai potrivite nivelului lor de studiu, astfel că nu scade riscul abandonului școlar.

ECRI este foarte mulțumită de varietatea inițiativelor lansate. Ea notează, totuși, că nu există programe specifice pentru înscrierea copiilor romi în învățământul preșcolar. ECRI consideră că această înscriere este esențială pentru lupta împotriva rămânerii în urmă a elevilor romi în sistemul de învățământ, cât și împotriva segregăției școlare.

---

⁷⁹ Vezi al treilea raport al ECRI privind România, § 131.

⁸⁰ Acest program a fost larg implementat în România, inclusiv într-una din școlile vizitate de delegația ECRI.

⁸¹ Rapoartele arată că de două ori mai multe persoane de origine etnică romă au participat la acest program, în comparație cu alte persoane.

⁸² Rapoartele arată că 1 433 de școli au implementat acest program, totuși, numărul de elevi romi care au solicitat acest ajutor este mult mai mic decât numărul celorlalți elevi.

121. ECRI îndeamnă autoritățile române să mențină și să perfecționeze programele educaționale pentru elevii dezavantajați socio-economic, în vederea ajutorării elevilor romi. Ea mai recomandă ca aceste programe să fie susținute cu suficiente fonduri.
122. În al treilea raport al său, ECRI recomandă ca autoritățile române să continue instruirea mediatorilor școlari romi, cărora să le ofere un statut juridic clar. Ea le încurajă să continue instruirea profesorilor romi și ceilalți profesori pentru a-i pregăti să lucreze cu elevi din diferite grupuri etnice.
123. Autoritățile au informat ECRI că , în conformitate cu „Legea Învățământului” mediatorii școlari romi⁸³ ⁸⁴ reprezintă personal didactic auxiliar. De la al treilea raport al ECRI, 330 de mediatorii școlari au fost instruiți de autorități, ONG-uri și organizații internaționale. Mai mult, 240 de mediatorii școlari au fost instruiți printr-un proiect finanțat de Consiliul Europei. Totuși, societatea civilă a subliniat că numărul de mediatorii școlari a scăzut considerabil în ultimii ani, în urma crizei financiare.⁸⁵
124. În al treilea raport al său, ECRI recomandă autorităților române să ia măsuri pentru a crește respectul de sine al copiilor romi. Ea consideră că autoritățile române ar trebui să informeze despre contribuția romilor la societatea română de-a lungul istoriei țării, împreună cu limba și cultura lor, la toate nivelele de învățământ.
125. În plus față de informațiile oferite în secțiunea privind „Educația și conștientizarea”, autoritățile au informat ECRI că, în anul școlar 2012/2013, limba romani a fost predată în 20 de grădinițe și 12 clase pregătitoare. Rapoartele indică, totuși, că numărul de profesori instruiți să predea romani a scăzut în anul școlar 2011/2012, în comparație cu 2010/2011.
126. ECRI recomandă autorităților române să promoveze și să sprijine predarea limbii romani, ca parte a efortului de a crește respectul de sine al copiilor romi și cunoștințele despre cultura lor.

- *Ocuparea locurilor de muncă*

127. În al treilea raport al său, ECRI îndemna autoritățile române să introducă programe pentru asigurarea integrării pe termen lung a romilor pe piața locurilor de muncă și să ia măsuri ca agențiile de stat, societatea civilă și industria să colaboreze în această privință. Ea recomandă mai ales ca autoritățile să stabilească programe care să acorde împrumuturi preferențiale romilor și măsuri pozitive de recrutare. Ea mai recomandă ca „Strategia privind îmbunătățirea situației romilor” să continue să accentueze necesitatea de integrare a membrilor comunității rome pe piața locurilor de muncă.

---

⁸³ Mediatorii școlari romi ajută școlile și profesorii să-i integreze pe elevii romi subliniind dificultățile cu care se confruntă acești copii, dificultăți care îi împiedică să participe deplin la activitățile școlare. Ei mediază de asemenea între părinți, școli și personalul din învățământ.

⁸⁴ Vezi, în această privință, și paragraful 154 din „A treia opinie privind România” a Comitetului consultativ al „Convenției cadru pentru protecția minorităților naționale”.

⁸⁵ Autoritățile au indicat că 437 de mediatorii școlari erau angajați în anul școlar 2011/2012.

128. ECRI notează că este greu să se determine cu precizie numărul exact de persoane de origine romă care sunt angajate legal în prezent; aceasta se datorează și absenței unui sistem cuprinzător de strângere a informațiilor, în scopul evaluării situațiilor grupurilor de interes pentru ECRI⁸⁶. Totuși, conform rapoartelor, numai 35,5% dintre romi erau angajați în 2011⁸⁷, în comparație cu o rată generală a șomajului de 7,4%⁸⁸. Autoritățile au identificat următorii factori ca fiind principalele obstacole în asigurarea unui proces durabil de ocupare a locurilor de muncă de către romi: lipsa documentelor de identificare, în multe cazuri; un nivel de studii scăzut; venituri mici, care îngreșesc posibilitatea lor de a ajunge în locuri unde se organizează ateliere de instruire; dreptul la un venit minim garantat; nivele crescute de discriminare față de această comunitate⁸⁹.
129. Autoritățile au informat ECRI despre un număr de programe pentru ocuparea locurilor de muncă, conduse de Agenția Națională pentru Ocuparea Forței de Muncă (ANOFM) (tot în contextul „Strategiei pentru îmbunătățirea situației romilor”), al căror scop era: să crească nivelul locurilor de muncă ocupate de romi, să dezvolte abilitățile lor profesionale, să le evalueze cunoștințele și să găsească mijlocul de a le îmbunătăți calificările. Ele includ: târguri anuale ale locurilor de muncă, menite să faciliteze accesul romilor la potențiali angajatori și să-i ajute să înțeleagă care sunt calificările cerute; programe speciale privind locurile de muncă pentru comunitățile cu o populație romă numeroasă, care cuprind măsuri precum potrivirea locului de muncă, consiliere și instruire vocațională; și subsidii pentru angajatorii care angajează șomeri romi cu vârsta de peste 45 de ani. Autoritățile finanțează de asemenea un număr de centre care evaluează gratuit competențele și abilitățile romilor care caută de lucru, obținute și prin mijloace neoficiale, și emit certificate care se pot dovedi folositoare la angajare. Autoritățile au informat ECRI că România nu are stabilit un program care să acorde împrumuturi preferențiale romilor care doresc să înceapă o afacere.

130. ECRI repetă recomandarea ca autoritățile să stabilească programe care să acorde împrumuturi preferențiale pentru romi și să ia măsuri pozitive de recrutare.

- *Sănătatea*

131. Un raport al PNUD⁹⁰ indică faptul că, în timp ce România se confruntă în general cu provocări privind îmbunătățirea accesului la sănătate (datorate și plecării peste hotare a personalului medical), îngrijirile privind sănătatea romilor au devenit foarte presante în această țară. De exemplu, conform unui raport al Agenției pentru Drepturile Fundamentale (ADF) și al PNUD⁹¹, numai 45% dintre romii supuși sondajelor au declarat că au asigurare medicală, în comparație cu

---

⁸⁶ Vezi, în această privință, secțiunea privind „Monitorizarea rasismului și discriminarea rasială”.

⁸⁷ Vezi Raportul de Țară – România 2012, Fundația Soros: „Situația romilor în România, 2011, Între includere socială și migrație”.

⁸⁸ Institutul Național de Statistică (Sondajul Eurostat privind Forța de Muncă).

⁸⁹ În această privință, trebuie menționat că numărul de reclamații privind discriminarea în domeniul ocupării locurilor de muncă, depuse la CNCD pe motive de interes pentru ECRI, a crescut de la 19 în 2007, la 51 în 2012.

⁹⁰ „Situația sănătății comunităților rome”, Analiza UNDP/World Bank/EC, Regional Roma Survey Data Policy Brief Dotcho Mihailov.

⁹¹ Vezi „Situația romilor în 11 state membre UE”, Privire asupra rezultatelor sondajului, 2012.

85% din populația non-romă⁹². Mai specific, reprezentanții societății civile și ai comunității rome, cât și autoritățile, au informat ECRI că romii continuă să reprezinte grupul etnic cel mai afectat de discriminare în domeniul sănătății. Au existat cazuri când romilor li s-a refuzat tratament medical, sau au fost segregati în saloane separate în spitale (inclusiv în unele cazuri de sarcină)⁹³. Ei au o rată a mortalității mai ridicată și o speranță de viață mai scăzută.

132. ECRI este mulțumită să noteze, totuși, că Ministerul Sănătății a înființat un sistem de asistente medicale comunitare și mediatori romi pentru sănătate, ca interfață între furnizorii de servicii medicale și sociale și comunitatea romă, pentru îmbunătățirea stării de sănătate a acestei populații. Acest cadru este menit să-i ajute în special pe cei care nu au asigurare medicală și/sau locuiesc în zone rurale și nu au acces la medici generaliști. De exemplu, li se oferă informații despre drepturile lor, despre importanța vaccinării și deținerii de asigurare medicală. În același timp, ECRI a fost informată de autorități că numărul de mediatori pentru sănătate și de asistente comunitare a scăzut în ultimii ani. Începând cu 2008, urmare a descentralizării administrative a României, aceștia nu au mai fost angajați ai Ministerului Sănătății, ci ai autorităților locale. ECRI a fost informată că autoritățile locale nu au înțeles adesea rolul lor, ori i-au folosit în mod voit pentru alte scopuri.

133. ECRI recomandă cu tărie autorităților centrale române să sprijine și să întărească sistemul asistentelor medicale și mediatorilor romi pentru sănătate. Ele trebuie să ia măsuri ca autoritățile locale să fie trase la răspundere pentru orice folosire în alte scopuri a acestor posturi și pentru implementarea acestui program.

134. ECRI a mai fost informată că, în ianuarie 2011, a fost lansat un proiect cu finanțare parțială din fonduri structurale europene, în vederea înființării unui Centru pentru Instruirea și Certificarea Mediatorilor Romi pentru Sănătate și unei Unități pentru Asistență Tehnică, Monitorizare și Evaluare a Mediatorilor pentru Sănătate. Autoritățile au informat ECRI că 120 de mediatori și 15 asistente comunitare au fost deja instruiți și că o unitate specială se ocupă de monitorizarea impactului acestui proiect. ECRI încurajează aceste eforturi ale autorităților.

135. În sfârșit, conform raportului PNUD⁹⁴ menționat mai sus, interlocutorii romi au declarat rate scăzute de vaccinare a copiilor. În această privință, autoritățile au informat ECRI că s-au realizat campanii de vaccinare pentru copiii romi, însumând un total de 1 323 copii.

136. ECRI recomandă autorităților române să desfășoare o evaluare cuprinzătoare a numărului de copii romi care nu au fost vaccinați și să multiplice campaniile de vaccinare pentru această parte a populației.

---

⁹² În timp ce serviciile de urgență sunt gratuite, asigurarea de sănătate este necesară pentru accesul la serviciile primare și secundare de îngrijire a sănătății. Totuși, conform Articolului 213 din Legea Nr. 95/2006, următoarele categorii de persoane au dreptul la acces gratuit la serviciile de sănătate: copiii sub 18 ani și tinerii de până la 26 de ani, dacă sunt înscriși în învățământul superior, persoane cu anumite dizabilități, femei gravide.

⁹³ Vezi, în această privință, și raportul anual al ADF 2011: „Drepturile fundamentale: provocări și realizări în 2011”, p. 169.

⁹⁴ Vezi nota de subsol 90.

- *Documente de identitate*

137. În al treilea raport al său, ECRI îndemna autoritățile române să desfășoare fără întârziere campanii pentru furnizarea de documente de identitate membrilor comunității rome care nu posedă aceste acte.
138. Autoritățile au informat ECRI că nu cunosc numărul exact al persoanelor de origine romă care nu posedă documente de identificare sau certificate de naștere. ECRI înțelege, totuși, că un număr semnificativ de romi sunt afectați de această problemă. Lipsa documentelor de identificare îi împiedică să participe la alegeri, să primească beneficii sociale, asigurări de sănătate, îngrijire medicală primară și secundară, documente de garantare a proprietății și să participe la piața locurilor de muncă.
139. Autoritățile au informat ECRI că, de la al treilea raport al ECRI privind România, au desfășurat un număr de activități pentru rezolvarea acestei probleme. Împreună cu poliția, Directoratul relevant al Ministerului Afacerilor Interne a mers la diferite municipalități cu o caravană mobilă, în scopul încurajării și facilitării rezolvării problemei documentelor de identitate pentru cei care nu le posedă. Deși legislația română solicită o rezidență permanentă pentru obținerea unui document de identitate, autoritățile au emis documente de identitate doar cu indicarea localității în care locuiește persoana (și nu cu adresa de domiciliu permanent), întrucât mulți romi nu au o rezidență/domiciliu legal. Autoritățile au mai informat ECRI că au desfășurat campanii de informare despre importanța obținerii documentelor de identitate și a înregistrării nașterilor. Conform autorităților, urmare a activităților desfășurate în 2011, 25 569 de persoane de origine romă au obținut documente de identitate. ECRI salută aceste inițiative.
140. ECRI recomandă autorităților să comande un studiu în scopul evaluării numărului de persoane de origine romă care nu posedă documente de identitate sau documente privind starea civilă. Ea mai recomandă ca acestei probleme să i se acorde prioritate în contextul „Strategiei Guvernului român privind includerea cetățenilor români aparținând minorității rome”.

- *Alte forme de discriminare împotriva romilor*

141. În al treilea raport al său, ECRI îndemna cu tărie autoritățile române să ia măsuri ca membrii comunității rome să aibă acces la locuințe decente. Le-a solicitat de asemenea autorităților să impună mai multe penalități oficialilor guvernamentali locali care se angajează în practici discriminatorii împotriva romilor, printre altele, în domeniul locuințelor.
142. ECRI notează că nu s-a răspuns încă îngrijorărilor exprimate în această privință în al treilea raport al său; aceasta trebuie să se întâmple urgent⁹⁵. În special, ECRI a fost informată că mai multe comunități rome au fost evacuate din casele lor de către autorități cu un preaviz de scurtă durată, în absența unei consultări anterioare, și au fost relocalizate în locuri insalubre și supuse segregăției. Mai mult, în timp ce unor familii li s-au repartizat locuințe temporare, care nu întruneau standarde minime de locuit, altele au fost lăsate fără locuință. În plus, conform

⁹⁵ Conform scrisorii trimise Primului Ministru al României, pe 17 noiembrie 2010, de către Comisarul Consiliului Europei pentru Drepturile Omului, aproximativ 60% dintre romii din România trăiesc segregăți de populația majoritară, în comunități cu locuințe inadecvate și fără acces la serviciile de bază.

„Legii locuinței”, persoanele mai sus-menționate nu au primit acces prioritar la locuințe sociale.

143. ECRI îndeamnă autoritățile să considere problema locuințelor pentru romi drept o prioritate. Un număr de opțiuni viabile privind locuințele, inclusiv locuințele sociale și subsidiile pentru închiriere, trebuie discutate cu comunitatea romă. Orice prevedere a legii care împiedică în practică accesul romilor la locuințe sociale trebuie abrogată.

144. Cele mai grave cazuri de evacuări au avut loc în Baia Mare și Cluj Napoca. În privința primului incident, rapoartele au arătat că, în 2012, în jur de 200 de persoane de origine etnică romă au fost evacuate din casele lor și relocalate în clădiri aparținând unei uzine chimice dezafectate⁹⁶. Ca urmare a expunerii la substanțe toxice prezente în clădiri, 22 de copii și 2 adulți au fost spitalizați. În plus, în timp ce unor familii evacuate le-au fost repartizate locuințe cu facilități sanitare comunale, cu insuficient spațiu de locuit și fără încălzire, alte familii au fost lăsate să se descurce singure. Autoritățile au asigurat ECRI că au desfășurat o anchetă privind presupusa intoxicare și că aceasta nu a fost confirmată. Totuși, CNCD a constatat că, în ce privește sănătatea, condițiile din locuințele mai sus-menționate nu sunt acceptabile, iar evacuarea a reprezentat o discriminare. ECRI mai notează că o anchetă penală a fost deschisă ca urmare a relocării familiilor; totuși, ECRI nu a fost informată de rezultatele acestei anchete. Când privește cel de-al doilea incident, rapoartele indică faptul că în decembrie 2010, aproximativ 60 de familii au fost evacuate cu forța din casele lor, din centrul orașului Cluj Napoca, și au fost mutate la Pata Rât, o zonă industrială de lângă groapa de gunoi de la marginea orașului. A fost dat un preaviz foarte scurt (o zi), iar locuințele repartizate de autoritățile locale nu posedă utilitățile de bază și mijloacele de transport nu sunt disponibile. Ca urmare, condițiile de locuit ale acestor familii și accesul lor la locurile de muncă, învățământ și îngrijire medicală a fost grav afectat.

145. ECRI îndeamnă autoritățile române să ia măsuri urgente pentru protecția romilor împotriva evacuărilor forțate prin: 1) crearea unei posibilități de consultare a celor afectați; 2) furnizarea de informații despre evacuările propuse prin preavize rezonabile; 3) furnizarea de oportunități adecvate de relocare; și 4) remedii legale prevăzute prin lege, indiferent de statutul proprietății, astfel ca ei să poată obține reparații în instanță..

146. Un alt incident care îngrijorează ECRI în mare măsură, este construirea unui zid de 2 metri înălțime și 100 de metri lungime în jurul unui bloc locuit la început, în 2011, de persoane de origine romă din Baia Mare. Autoritățile locale au declarat că scopul zidului este să separe blocul de șoseaua adiacentă, pentru minimizarea riscului de accidente. Societatea civilă și-a exprimat îngrijorarea în legătură cu o segregare sporită față de comunitatea romă. CNCD, într-o hotărâre contestată în instanță, a constatat că această măsură reprezintă discriminare pe

---

⁹⁶ Mai mult, ECRI a fost informată că pe 2 august 2013, aproximativ 30 de familii din Baia Mare au primit ordine de demolare din partea poliției locale. Ca urmare, pe 5 august, 15 case au fost dărâmate. Proprietarilor nu li s-a oferit o alternativă pentru locuințe.

motiv de rasă⁹⁷. Autoritățile naționale nu neagă că această măsură poate fi considerată discriminatorie; totuși, ele susțin că, urmare a descentralizării, autoritățile locale se bucură de autonomie deplină în aceste probleme. Totuși, ECRI a fost informată că prefectii⁹⁸ au obligația să verifice legalitatea hotărârilor luate la nivel local și să ia măsuri dacă deciziile încalcă legea.

147. ECRI recomandă cu tărie ca autoritățile locale și prefectii să fie trași la răspundere de autoritățile naționale pentru acțiuni luate la nivel local, care încalcă legislația anti-discriminare și prevederile legilor penale împotriva rasismului. Mai mult, ECRI recomandă să fie pregătit un mecanism adecvat, disponibil pentru autoritățile centrale, ca măsură de intervenție în astfel de cazuri.

148. O altă cauză de îngrijorare este mahalaua urbană din Ferentari, la început locuită de romi (care reprezintă 70-80% din populație). Mahalaua este formată din barăci în stare foarte proastă, pentru care locuitorii nu au acte de proprietate legale, cu gunoaie depozitate între locuințe. ECRI a fost informată că, în ultimii cinci ani, traficul de droguri a devenit principala ocupație în ghetto, implicând până și copiii de 10 ani; au existat numeroase decese datorate supradozelor de droguri și violenței crescute; mai mult, fete de numai 12 ani sunt supuse prostituției și devin tot mai frecvent seropozitive și/sau rămân gravide la vârste fragede. O organizație non-guvernamentală a creat un centru comunitar pentru a încerca să se ocupe de aceste probleme, oferind activități extra-școlare (sport, muzică, dans) și educație de reabilitare, după programul școlar. Ca urmare, mulți copii care renunșaseră la școală, sau care erau dependenți de droguri, au fost reprimiți în școli. ECRI a fost informată de autorități că acestea intenționează să desfășoare un proiect pilot în Ferentari pentru rezolvarea multelor probleme în domeniul locuințelor, educației, sănătății și drogurilor. ECRI notează, totuși, că organizația non-guvernamentală menționată mai sus, care este pe deplin implicată în rezolvarea problemelor cartierului, nu avea cunoștință despre acest proiect.

149. ECRI recomandă cu tărie autorităților române să elaboreze un proiect cuprinzător, menit să rezolve condițiile precare de locuit din cartierul Ferentari și să continue activitatea semnificativă desfășurată deja de ONG-urile care lucrează în acea zonă.

150. ECRI a fost informată de autorități că acestea au cunoștință de condițiile dramatice de locuit ale majorității romilor și că au lansat un program privitor la această problemă, în 2010. Programul prevedea construcția a 300 de unități de locuit, inclusiv locuințe sociale, pentru romii din opt județe. Autoritățile au dezvăluit, totuși, că, din cauza reducerilor bugetare, programul nu a putut fi finalizat.

- *Violența rasistă*

151. Atenția ECRI a fost atrasă de un număr de incidente pe motiv de rasă împotriva romilor, unele semănând cu incidentele violente din 1990, împotriva unor

---

⁹⁷ Această hotărâre a fost respinsă de o curte de apel; totuși, decizia curții a fost contestată mai departe, la Curtea Supremă, care a validat hotărârea CNCD, impunând o amendă de 6 000 lei și recomandând demolarea zidului.

⁹⁸ Prefectul reprezintă Guvernul, la nivel local, și este subordonat ierarhic Ministerului Afacerilor Interne.

comunități rome, care au dus la distrugeri de case, condiții de locuit necorespunzătoare și vătămări corporale⁹⁹. Mai precis, pe 31 mai 2009, s-a iscat o altercație între un grup de persoane de origine romă și două persoane de origine maghiară din Sânmartin (rezultând în rănirea unei persoane de origine maghiară), datorată nemulțumirii acestui din urmă grup, pentru faptul că romii își pășteau caii pe proprietatea privată a maghiarilor. Acest conflict a dus la o escaladare a violenței împotriva întregii comunități rome. Un grup de persoane a distrus casele și câteva mașini aparținând romilor. Ca urmare, comunitatea romă a fugit în pădure și a trăit acolo câteva luni. ECRI a fost informată că poliția a lansat o anchetă împotriva a 38 de persoane, pentru distrugerea și încălcarea proprietății private. ECRI a mai fost informată că primarul a inițiat eforturi de mediere și, drept urmare, reprezentanții comunităților au semnat un protocol; totuși, acest protocol a fost aspru criticat de ONG-uri luptând pentru drepturile omului și de reprezentanți romi, care consideră că el impune obligații exclusiv comunității rome. ECRI a fost informată de societatea civilă că această comunitate încă locuia în pădure în toamna aceluiași an, și că nu s-au făcut eforturi semnificative pentru a-i ajuta material și a se asigura reintegrarea lor treptată în comunitate. În cursul aceluiași an, un al doilea incident a avut loc la Sâncrăieni, între cele două comunități menționate mai sus, culminând cu incendierea casei unei persoane de origine romă, implicată în încăierare. Încă o dată, conflictul s-a terminat cu semnarea unui protocol, care a fost criticat pentru aceleași motive descrise mai sus. Un al treilea conflict a avut loc în orașul Racoș, în 2011. Conform societății civile, după ce s-a iscat o bătaie între o familie de romi și familia primarului, mai multe persoane au atacat populația romă, inclusiv pe un rom minor. Ca urmare, Primăria a angajat o firmă particulară de pază, declarând oficial că aceasta era necesară pentru a se ocupa de minoritatea romă, ai cărei membri comit abateri penale. ECRI consideră că orice măsuri de securitate luate exclusiv pe motiv de origine etnică reprezintă discriminare rasială directă.

152. ECRI notează că incidentele menționate mai sus demonstrează că autoritățile române trebuie să depună eforturi semnificative pentru dezamorsarea tensiunilor etnice dintre romi și alte segmente ale populației. ECRI notează că aceste tensiuni erau deja prezente în anii nouăzeci, și au culminat cu constatarea Curții Europene pentru Drepturile Omului (ECtHR) că România a încălcat mai multe prevederi ale CEDO, și că statul român a fost de acord să adopte un număr de

---

⁹⁹ Vezi, în această privință, următoarele cazuri ale Curții Europene pentru Drepturile Omului: *Moldovan și alții* (Nr.1) v. România nr. 41138/98, 17 iulie 2005; *Moldovan și alții* (Nr. 2) v. România Nr. 41138/98, 64320/01, 12 iulie 2005; *Kalanyos și alții* v. România Nr. 57884/00, 26 aprilie 2007; *Gergely* v. România Nr. 57885/00, 26 aprilie 2007; și *Tănase și alții* v. România Nr. 62954/00, 26 mai 2009. Aceste cazuri se ocupă de consecințele violenței pe motiv de rasă împotriva țăranilor de origine romă, în special condiții inadecvate de locuit, ca urmare a distrugerii caselor lor. Ele mai au în vedere atitudinea discriminatorie generală a autorităților, inclusiv nereușita lor repetată de a pune capăt încălcării drepturilor reclamantilor, perpetuând astfel sentimentul lor de nesiguranță. (Articolele 3, 6, 8, 13 și 14, în conjuncție cu Articolele 6 și 8). Incidentele violente de la originea acestor cazuri s-au petrecut între 1990 și 1993 în comunitățile din Hădăreni (județul Mureș), Plăieșii de Sus și Cașinul Nou (județul Harghita) și Bolintin Deal (județul Giurgiu). Cazul *Moldovan* și alții a implicat 25 de aplicanți, dintre care 18 au fost de acord cu un aranjament amiabil. În cazurile *Kalanyos* și alții, *Gergely* și *Tănase* și alții, autoritățile au făcut declarații unilaterale, prin care au acceptat că evenimentele respective au dus la încălcări ale Convenției. Autoritățile române au prezentat planuri de acțiune, furnizând informații și o evaluare a tuturor măsurilor luate, sau concepute pentru desfășurarea judecăților în acest grup de cazuri, inclusiv planuri de acțiune menite să: elimine diferite forme de discriminare și prevină conflicte similare; stimuleze participarea romilor la viața economică, socială, educațională, culturală și politică a comunităților locale; și să implementeze programe pentru reabilitarea sectorului locuințelor în cadrul comunităților afectate.

măsurile generale în legătură cu comunitățile afectate¹⁰⁰. Autoritățile au declarat că au întâmpinat serioase dificultăți privind finanțarea măsurilor menționate mai sus. În plus, mai mulți interlocutori ai ECRI au subliniat că s-au întreprins puține acțiuni, și că ele sunt legate mai mult de aspecte formale, și nu de programe concrete.

153. ECRI recomandă cu tărie autorităților române să dea un impuls decisiv implementării măsurilor generale pe care s-au angajat să le aplice, urmare a hotărârilor pronunțate de Curtea Europeană pentru Drepturile Omului împotriva României. ECRI mai recomandă ca măsuri și programe similare să fie desfășurate pentru comunitățile care au fost afectate între timp de violențe rasiale împotriva romilor.

154. ECRI a mai fost informată că în 2012, în trei cazuri diferite (într-unul, ca urmare a unei altercații între persoane de origine romă și alte persoane, iar în celelalte două, ca urmare a furturilor comise de persoane de origine romă), poliția a împușcat și a ucis trei romi. ECRI înțelege că ancheta procuraturii a constatat că atitudinea polițiștilor în cele trei cazuri a fost justificată de auto-apărare sau stare de urgență. Totuși, conform informațiilor furnizate de societatea civilă, romii nu reprezentau un risc imediat privind viața ofițerilor de poliție sau a celorlalți.¹⁰¹

Comunitatea evreiască

155. În al treilea raport al său, ECRI îndemna autoritățile să pedepsească efectiv organizațiile ori indivizii care promovează vederi revizioniste sau antisemite, cu scopul de a nega sau minimaliza existența Holocaustului în România. Le-a încurajat să continue informarea și educarea publicului în legătură cu această perioadă din istoria României.

156. ECRI notează cu satisfacție că, în octombrie 2009, a fost inaugurat un monument pentru comemorarea evreilor și romilor care au căzut victimă Holocaustului din România. ECRI a mai fost informată de autorități că Holocaustul se predă în școli, la clasele 6-12. În același timp, societatea civilă a arătat că aceste cursuri se referă la Holocaust în general, nefiind legate de evenimente istorice din România. În această privință, ECRI a fost informată că o carte despre Holocaustul din România a fost adoptată de Ministerul Educației; totuși, cursul respectiv este opțional. După cum s-a menționat deja în alte secțiuni ale acestui raport și cum se va vedea și în paragrafele următoare, ECRI consideră că este necesar ca Holocaustul să fie predat atât în contextul general al celui de-al doilea Război Mondial, cât și în legătură cu specificul său românesc.

157. ECRI recomandă autorităților să ia măsuri ca Holocaustul să fie predat în școli, între altele, în legătură cu specificul său românesc și impactului asupra romilor și evreilor români.

158. Autoritățile au depus de asemenea eforturi serioase de a-i instrui pe profesori în privința Holocaustului. De fapt, în fiecare an, un număr semnificativ de profesori participă la cursuri la Muzeul Memorial al Holocaustului Yad Vashem din

¹⁰⁰ În această privință, vezi nota de subsol 99 a acestui raport..

¹⁰¹ De exemplu, pe 31 mai 2012, un bărbat care a comis un furt și era urmărit de polițiști, a fost împușcat în cap după ce sărise într-un lac și înota pentru a scăpa de urmăritori. În legătură cu plângeri îndreptate împotriva ofițerilor de poliție, vezi și paragrafele 187 și 188.

Ierusalim. ECRI mai notează că școlile românești comemorează Holocaustul în fiecare an, pe 9 octombrie, și că un muzeu al Holocaustului, cu intrare liberă, a fost deschis în nordul Transilvaniei.

159. Cum s-a mai menționat în alte secțiuni ale acestui raport¹⁰², Holocaustul a fost negat în public de mai multe ori de către figuri eminente, fără să se fi luat vreo măsură legală. În plus față de declarația senatorului Șova¹⁰³, ECRI a fost informată că un număr de profesori universitari neagă cu regularitate Holocaustul în public. Mai recent, unul dintre profesori a negat Holocaustul în cadrul Academiei Române și a fost aplaudat. ECRI este foarte îngrijorată că autoritățile nu au reacționat, deși știau de incident. Ea reamintește autorităților că prevederea penală care interzice negarea și trivializarea Holocaustului va fi golită de semnificație, dacă nu este aplicată, chiar și în cele mai evidente cazuri.
160. În al treilea raport al ei, ECRI a mai îndemnat autoritățile să aplice legea împotriva tuturor celor care continuă să practice cultul persoanelor care au luat parte activă la Holocaust și să ridice imunitatea acordată celor care sunt încă în viață, pentru ca aceștia să fie judecați.
161. Rapoarte indică faptul că, în 2010, Banca Națională Română (BNR) a emis o monedă comemorativă cu chipul Patriarhului Miron Cristea, care a condus Biserica Ortodoxă Română între 1925 și 1939, și a fost Prim Ministru din 1938 până în 1939. Sub guvernarea sa, aproximativ 225 000 de evrei au fost deposedați de cetățenia română. Multe organizații au îndemnat BNR să retragă moneda; totuși, banca nu a acceptat, argumentând că ea face parte dintr-o colecție care celebrează a 125-a aniversare a Bisericii Ortodoxe. Biserica Ortodoxă a sprijinit BNR în această decizie.
162. ECRI mai notează că, pe 13 noiembrie 2010, în timpul unui talk show la televiziunea națională, un cunoscut jurnalist l-a laudat și l-a definit pe Corneliu Zelea Codreanu¹⁰⁴, fondatorul mișcării legionare¹⁰⁵, drept „cel mai onest și onorabil politician român al perioadei interbelice”. Pe 9 decembrie 2010, CNA a condamnat postul pentru violarea principiului acordării pluralității de opinii¹⁰⁶. ECRI consideră că măsura nu are în vedere implicările rasiste și anti-semite ale declarației făcute, și nu descurajează practicarea cultului persoanelor care au comis crime împotriva păcii și umanității, ori au promovat idei fasciste, rasiste sau xenofobe, prin folosirea propagandei (Articolul 5 din OUG Nr. 31/2002). În

---

¹⁰² Vezi secțiunea privind „Existența și aplicarea prevederilor legale”, subsecțiunea „Prevederile legilor penale”, și secțiunea privind „Climatul de opinie și rasismul în discursul public”.

¹⁰³ Vezi nota de subsol 57, din acest raport. Senatorul Dan Șova a declarat ulterior că nu a intenționat „să nege suferința evreilor, sau responsabilitatea autorităților române din vremea respectivă”, Agenția France Presse, 7 martie 2012.

¹⁰⁴ Vezi, în această privință, nota 26 din acest raport. Corneliu Zelea Codreanu a început să ceară pe față uciderea evreilor și, încă din 1927, mișcarea sa nou-înființată a organizat prădarea și incendierea unei sinagogi din orașul Oradea.

¹⁰⁵ Vezi secțiunea privind „Existența și aplicarea prevederilor legale”, subsecțiunea „Prevederile legilor penale”, nota 26.

¹⁰⁶ În speță, pentru încălcarea Articolului 66 din „Codul de reglementare a conținutului audiovizual”, conform căruia:

“(1) În programele de știri și de dezbateri, informațiile legate de chestiuni de interes public, cu caracter politic, economic, social și cultural, trebuie se respecte următoarele principii:

a) să asigure corectitudine, echilibru și să încurajeze formarea liberă a opiniilor prin prezentarea principalelor puncte de vedere opuse, în cursul perioadei de dezbatere publică privind anumite chestiuni; [...].”

această privință, ECRI trimite la recomandarea sa din paragraful 36 al acestui raport.

Alte minorități religioase

163. Rapoarte indică faptul că grupuri minoritare religioase se confruntă adesea cu refuzuri nejustificate ale autorităților în legătură cu acordarea permiselor de construcție a locurilor de închinare. De exemplu, Bisericii Greco-Catolice i s-a refuzat un permis de construcție pentru o nouă biserică la Săpînța (județul Maramureș), unde parohia locală a cumpărat pământ, în 2003; bisericile Baptistă și Adventistă au raportat cazuri similare în București și respectiv Bursuceni (județul Suceava).
164. Mai mult, conform „Legii Nr. 489/2006 privind libertatea religioasă și regimul general al cultelor”, autoritățile locale sunt obligate să construiască un cimitir public cu loturi specifice pentru cultele religioase prezente în acea zonă (dacă există o asemenea solicitare). În plus, conform legii, dacă nu există un cimitir public în zonă, iar cultele religioase relevante nu au cimitir propriu, decedatul aparținând altei biserici decât cea Ortodoxă poate fi îngropat într-un cimitir confesional, conform credinței sale. În ciuda celor de mai sus, ECRI a fost informată de reprezentanții grupurilor religioase minoritare că se întâmplă adesea ca Biserica Ortodoxă să împiedice înmormântarea persoanelor de alte credințe în cimitirele publice, conform ritualului lor religios. ECRI mai notează că legea nu se ocupă de înmormântarea persoanelor aparținând grupurilor sau asociațiilor religioase, conform credinței lor. Autoritățile naționale au informat ECRI că, în urma descentralizării administrative, autoritățile locale sunt singurele răspunzătoare pentru locurile de înmormântare. ECRI notează, totuși, că autoritățile naționale trebuie să supravegheze o problemă atât de delicată și importantă, pentru a asigura ca grupurile religioase minoritare să nu fie discriminate într-un domeniu atât de delicat precum înmormântarea persoanelor decedate.
165. ECRI recomandă autorităților române să amendeze legea și să monitorizeze aplicarea ei pentru a asigura ca persoanele decedate aparținând tuturor cultelor religioase, grupurilor și asociațiilor religioase, să poată fi înmormântate în practică conform ritualului lor religios.

Comunitatea maghiară

166. Comunitatea maghiară este cea mai numeroasă minoritate națională/etnică din România, reprezentând 6% din populația țării¹⁰⁷. ECRI mai notează că este singura comunitate națională/etnică reprezentată de o organizație etnică/națională (Alianța Democratică a Maghiarilor) și care este prezentă în ambele camere ale Parlamentului.

---

¹⁰⁷ Majoritatea persoanelor care se identifică drept maghiari de origine trăiesc în trei județe din Transilvania (numite și Ținutul Secuiesc; acestea sunt județele Covasna și Harghita și parte din județul Mureș); în primele două, ei reprezintă 80% din populație. Comunitatea maghiară care trăiește în aceste județe are o identitate culturală puternică. Ținutul Secuiesc a existat ca entitate legală din timpurile Evului Mediu până la Compromisul Austro-Ungar din 1867, devenind parte din România în 1920. Din timpuri medievale a avut propriul său steag și propria sa stemă.

167. În plus față de ceea ce s-a menționat deja în secțiunea „Climatul de opinie și rasismul în discursul public”, ECRI notează că două probleme sunt la baza creșterii tensiunilor care au caracterizat relația dintre populația majoritară și această minoritate. Prima se referă la plănuita reformă constituțională și administrativă, care are ca scop reorganizarea județelor în opt regiuni administrative. ECRI a fost informată că minoritatea maghiară se teme că acest lucru va dilua reprezentarea ei în noile regiuni și că acestea nu coincid cu „granițele” culturale. A doua problemă se referă la cererea tot mai vehementă a județelor Covasna și Harghita de a avea o mai mare autonomie regională, care a fost uneori interpretată de autoritățile naționale ca o dorință de secesiune față de România. Aceste două probleme au generat două incidente care au atras o campanie de viu interes în mass-media și au sporit tensiunile între România, Ungaria și minoritatea maghiară care trăiește în România.
168. Primul incident este legat de arborarea steagului secuiesc într-un număr de primării din județele Covasna și Harghita. Acest lucru a declanșat o reacție juridică și una politică, prin care prefectul județului Covasna a depus un număr de reclamații la tribunale împotriva primarilor care au arborat steagul, iar funcționarii români din județele Covasna și Harghita au interzis arborarea steagului pe clădiri de stat¹⁰⁸. În această privință, ECRI a fost informată că alte județe din România pot să-și etaleze simbolurile (inclusiv steagurile)¹⁰⁹. Secretarul de Stat al Ministrului Afacerilor Externe al Ungariei a declarat că populația de naționalitate/etnie maghiară din regiunea menționată a fost supusă unei agresiuni a simbolurilor și i-a invitat pe primarii de etnie maghiară să arboreze steagul secuiesc în orașele lor. Un schimb de declarații dure a urmat acestui incident între autoritățile din România și Ungaria, agravând tensiunile.
169. Al doilea incident se referă la purtarea unei bentițe, în culorile naționale ale României, de către mai mulți elevi ai unei școli din județul Covasna, de ziua națională a Ungariei. Profesorul clasei le-a cerut elevilor să scoată bentița, aceasta conducând la o escaladare a protestelor în diferite orașe și la incendierea steagului maghiar. Urmare a acestui incident, s-a format un grup pe Facebook, incitând la violență împotriva maghiarilor; în același timp, unul dintre elevii care purtau simbolul a primit o amenințare cu moartea. În plus față de lansarea unei anchete privind amenințarea cu moartea, autoritățile au desfășurat o anchetă privind comportamentul în școala respectivă, l-au sancționat pe director și l-au concediat pe profesorul care a interzis purtarea simbolului. Autoritățile naționale au explicat aceste măsuri, declarând că simbolurile naționale și locale trebuie respectate. ECRI notează că, în această privință, există inconsistență între reacția autorităților în primul și în al doilea caz; în timp ce, la primul incident, autoritățile au interzis etalarea simbolurilor locale, în cazul celui de-al doilea, au apărat dreptul de a etala simboluri naționale. ECRI consideră că această incongruență trebuie remediată, pentru a se împiedica discriminarea pe motiv de origine etnică în acest domeniu. ECRI a mai fost informată despre chestiuni legate de folosirea limbilor minorităților. ECRI consideră că acestea sunt rezolvate cel mai bine conform „Convenției cadru

---

¹⁰⁸ O instanță l-a amendat pe primarul satului Csikmadaras cu 9 000 lei (aproximativ 2 000 €) pentru că nu a îndepărtat steagul. Știre Agerpres din 12 noiembrie 2013.

¹⁰⁹ Mai mult, în noiembrie 2012, un tribunal județean din Covasna a hotărât că steagul secuiesc poate să fie arborat pe clădiri publice.

privind protecția minorităților naționale” și „Cartei europene pentru limbile regionale sau ale minorităților”. În general, ECRI este mai îngrijorată în privința tensiunilor între populația majoritară și etnicii maghiari.

170. ECRI recomandă autorităților să aplaneze tensiunile între populația majoritară și minoritățile etnice, să asigure un climat de toleranță și să ia măsuri acolo unde apar discursuri rasiste. ECRI mai recomandă ca autoritățile să asigure aplicarea principiului tratamentului egal privind etalarea și folosirea simbolurilor naționale și regionale și să remedieze orice încălcare a acestuia.

Refugiații și persoanele care cer azil politic

171. În al treilea raport al său, ECRI recomandă autorităților române să ia măsuri pentru asigurarea unui pachet consistent de legi privind protecția refugiaților și persoanelor care cer azil politic. Ea recomandă mai ales ca: minorii neînsoțiți, cărora li s-a acordat statutul de refugiat, să fie îndreptățiți la reunificarea familiei în aceleași condiții ca și adulții; persoanele care au primit statutul de refugiați sau „umanitar”, ori statutul de persoană „tolerată”, să se bucure pe deplin de drepturile care le sunt garantate prin Legea Nr. 176, și să primească, între altele, cursuri gratuite de limba română și programe de integrare în domeniul locurilor de muncă.

172. ECRI notează că legile privind protecția refugiaților și persoanelor care cer azil politic (și a persoanelor cărora li s-au acordat alte forme de protecție¹¹⁰) au fost amendate.¹¹¹ Mai precis, „Legea privind azilul” prevede acum în mod specific un număr de măsuri de siguranță, în special: acces liber la procedura de acordare a azilului, principiile ne-discriminării și nereturnării, unitatea familiei, cel mai deplin interes al copilului, și ne-penalizarea intrării neautorizate,¹¹² cât și garanții specifice, aplicabile minorilor neînsoțiți, care cer azil. Ca urmare a acestor amendamente, legea prevede acum reunificarea familiei minorilor neînsoțiți conform celui mai deplin interes al copilului. În plus, „Legea privind regimul străinilor” a lărgit sfera persoanelor considerate ca membri ai familiei în scopul reunificării familiilor.

173. În ceea ce privește integrarea categoriilor de persoane menționate mai sus, „Ordonanța privind integrarea” garantează acum următoarele drepturi persoanelor cărora li s-a acordat o formă de protecție în România: dreptul la muncă, accesul la locuințe, educație, accesul la asistență medicală și socială pe picior de egalitate cu cetățenii români. „Ordonanța privind integrarea” prevede ca un program individual de integrare să fie inițiat la cererea beneficiarului unei forme de protecție, la Oficiul Român pentru Imigrări, pe o perioadă de șase luni. În cadrul acestui program, persoana beneficiază, între altele, de cursuri de limba

---

¹¹⁰ Conform Articolului 2 din „Legea privind azilul”, o formă de protecție constituie orice formă de protecție acordată de statul român, și anume: statut de refugiat, protecție subsidiară, protecție temporară sau protecție temporară umanitară.

¹¹¹ În speță, urmare a intrării în vigoare a următoarelor: Legea Nr. 122/2006 (Legea privind azilul) și Hotărârea de Guvern Nr. 1251/2006 privind azilul; amendamentele din 2011 la Ordonanța de Guvern Nr. 44/2004 privind integrarea persoanelor străine (Ordonanța privind integrarea); și amendamentele la Ordonanța de Urgență a Guvernului Nr. 194/2002 privind statutul persoanelor străine (Ordonanța privind persoanele străine).

¹¹² Conform Articolului 11, autoritățile române nu vor aplica sancțiuni penale pentru intrare sau rezidență ilegală, persoanelor care caută azil politic, intrând sau locuind pe teritoriul României fără autorizație.

română, sesiuni de orientare culturală și consultanță psihologică și socială. ECRI salută aceste realizări pozitive; ea a fost informată, totuși, că, de multe ori, programele de integrare nu sunt pe deplin monitorizate sau implementate; că accesul efectiv la locurile de muncă și la locuințe rămâne dificil; și că procesul de descentralizare a condus la o anumită stare de confuzie în legătură cu județul care trebuie considerat responsabil de integrarea unui refugiat, persoană care caută azil politic sau beneficiar al altei forme de protecție.

174. În ceea ce privește persoanele care au statut de tolerat¹¹³, ECRI a fost informată că acum aceste persoane au acces la piața locurilor de muncă. Faptul că angajatorii nu au cunoștință de dreptul acestei categorii la locuri de muncă a fost de asemenea adus în atenția ECRI.

175. ECRI recomandă autorităților române să ia măsuri ca programele de integrare în care intră refugiații și persoanele cărora li s-au acordat alte forme de protecție să fie pe deplin implementate și ca integrarea acestor persoane în societate să fie monitorizată. Ea mai recomandă ca exercitarea efectivă a dreptului la un loc de muncă și accesul la locuințe să fie facilitate prin măsuri specifice privind, între altele, sectorul locurilor de muncă și locuințelor.

176. În al treilea raport al său, ECRI îndemna autoritățile române să nu construiască centre de detenție pentru persoanele care cer azil politic. Le mai solicita să închidă fără întârziere centrul pentru minori neînsoțiți, care a fost construit recent la aeroportul București. Până la închiderea acestui centru, ECRI recomanda ca autoritățile române să-i primească pe minori acolo în deplină conformitate cu „Convenția de la Geneva” și cu „Convenția Națiunilor Unite privind drepturile copilului”, și să permită Agenției pentru Refugiați a ONU (UNHCR) și Crucii Roșii acces total în cadrul centrului. Mai mult, ea a îndemnat autoritățile române să retragă prevederile legale care autorizează detenția pe perioadă nedeterminată pentru persoanele care fac obiectul unui ordin de deportare sau sunt declarate persona non grata.

177. ECRI a fost informată de autorități că, dacă o persoană depune o cerere pentru acordare de azil în timp ce se află în detenție, ea este imediat eliberată¹¹⁴; în plus, intrarea pe teritoriul româniei fără autorizație nu este considerată infracțiune. Persoanele care cer azil politic sunt prin urmare găzduite la început într-unul din cele șase centre deschise de recepție. ECRI este de asemenea mulțumită pentru faptul că minorii neînsoțiți, fie că cer azil, ori că se află într-o situație nereglementară, nu sunt aduși în detenție, ci sunt găzduiți într-un Centru pentru Protecția Copilului. În ceea ce privește detenția persoanelor care fac obiectul unui ordin de deportare, cadrul legal este acum în concordanță cu acquis-ul comunitar. Ca urmare, a fost introdusă o perioadă maximă de detenție de 18 luni, inclusiv pentru cazurile în care o persoană este considerată indezirabilă pentru motive de siguranță națională.

¹¹³ Conform Articolului 102 din „Legea privind regimul străinilor”, tolerarea șederii pe teritoriul României constituie permisiunea șederii pe teritoriul țării, acordată de Oficiul Român pentru Imigrări unui străin care nu are dreptul de rezidență și care nu părăsește teritoriul României pentru motive obiective. Următoarele motive sunt considerate obiective: circumstanțe independente de voința străinului, care nu pot fi prevăzute ori îndepărtate și care îl împiedică pe străin să părăsească teritoriul României.

¹¹⁴ Cu condiția să nu fie considerată un factor de risc pentru țară, sau dacă nu a comis o infracțiune.

178. În al treilea raport al său, ECRI recomandă autorităților române să continue să ofere cursuri de instruire privind „Convenția de la Geneva din 1951” și legislația relevantă polițiștilor de frontieră și funcționarilor publici care se ocupă de refugiați și de persoanele care cer azil politic. A recomandat de asemenea ca Oficiul Național pentru Refugiați să îi fie asigurate fondurile și personalul necesar pentru a-și duce la îndeplinire sarcinile.
179. ECRI a fost informată de autorități în privința cursurilor privind legislația internațională referitoare la refugiați, care fac parte acum din programa Poliției Române de Frontieră, și că această problemă este avută în vedere anual, prin cursurile de vară organizate în parteneriat cu UNHCR. Mai mult, Poliția de Frontieră și UNHCR fac parte dintr-un „Memorandum de înțelegere”, privind accesul pe teritoriul României al persoanelor care cer azil politic și procedura de solicitare a azilului. România a implementat de asemenea „Programul UNHCR în scopul îmbunătățirii procedurii de solicitare a azilului”¹¹⁵. În sfârșit, ECRI a fost informată că personalul Inspectoratului General pentru Imigrări (incluzând fostul Oficiu Național pentru Refugiați) a fost suplimentat, incluzându-i acum pe cei care emit hotărârea primei instanțe privind cererea de azil.
180. În al treilea raport al său, ECRI recomandă autorităților române să amendeze legislația privind persoanele care cer azil politic, pentru a le acorda acestora suficient timp să depună cererile și să facă apel împotriva hotărârilor negative.
181. În privința termenului limită pentru apel, ECRI regretă că situația descrisă în paragraful 89 al celui de-al treilea raport al său a rămas neschimbată.
182. ECRI repetă recomandarea sa ca autoritățile române să prelungească termenul limită de apel împotriva unei hotărâri negative și de depunere a unei cereri de azil.

VI. Monitorizarea rasismului și discriminării rasiale

183. În al treilea raport al său, ECRI recomandă autorităților române să înființeze un sistem cuprinzător pentru colectarea informațiilor, așa încât să poată evalua amploarea discriminării directe sau indirecte a grupurilor minoritare din România, în diferite domenii ale vieții. În această privință, ea a recomandat ca: informațiile să fie împărțite pe categorii, precum origine națională ori etnică, religie, limbă și naționalitate; iar colectarea acestor informații să se realizeze conform principiilor confidențialității, consimțământului informat și auto-identificării voluntare a persoanelor ca aparținând unui anumit grup. Ea a mai recomandat ca acest sistem să ia în considerare posibile cazuri de dublă sau multiplă discriminare.
184. ECRI regretă că nu există un sistem cuprinzător pentru colectarea informațiilor în scopul evaluării situației grupurilor de interes pentru ECRI. Ea notează că, în timp ce, conform Articolului 7 (1) din Legea Nr. 677/2001 (privind protecția persoanelor în legătură cu procesarea datelor personale și libera mișcare a acestor informații), procesarea informațiilor personale cu privire la, între altele, originea etnică sau „rasială”, sau afilierea religioasă, este interzisă, conform

---

¹¹⁵ Acest program se numește ASQAEM, Asylum Systems Quality Assurance and Evaluation Mechanism.

Articolului 7 (2), această procesare este permisă, dacă servește un interes public¹¹⁶.

185. ECRI repetă recomandarea ca autoritățile române să înființeze un sistem cuprinzător pentru colectarea informațiilor, în scopul evaluării amplitudinii discriminării directe sau indirecte a grupurilor de interes pentru ECRI, în diferite domenii ale vieții, în România. În această privință, ea recomandă ca: informațiile să fie împărțite pe categorii, precum origine națională ori etnică, religie, limbă și cetățenie; iar colectarea acestor informații să se realizeze conform principiilor confidențialității, consimțământului informat și auto-identificării voluntare a persoanelor ca aparținând unui anumit grup. Ea mai recomandă ca acest sistem să ia în considerare posibile cazuri de dublă sau multiplă discriminare.

VII. Conduita funcționarilor responsabili cu aplicarea legii

186. În al treilea raport al său, ECRI îndemna autoritățile române să ofere instruire regulată polițiștilor și funcționarilor responsabili cu aplicarea legii, privind legislația referitoare la discriminare. ECRI notează că această problemă a fost abordată în secțiunea privind „Existența și aplicarea prevederilor legale”, subsecțiunile „Prevederi ale legilor civile și administrative” și „Organisme anti-discriminare și alte instituții”.

187. În al treilea raport al său, ECRI mai recomandă autorităților române: să înființeze o instituție responsabilă cu asigurarea principiilor ne-discriminării, incluse în „Codul de conduită profesională a polițiștilor” și în „Legea Nr. 7/2004 privind Codul de conduită pentru funcționarii publici”; și să conducă anchete pentru a stabili de ce nu au fost depuse plângeri în legătură cu discriminarea împotriva polițiștilor ori funcționarilor responsabili cu aplicarea legii.

188. ECRI a fost informată că, în afară de aprobarea, în 2005, a unui nou „Cod de etică și conduită pentru polițiști”, nu s-au făcut pași importanți pentru a asigura concordanța cu principiul ne-discriminării, inclus în prezentul și anteriorul cod, ori să se investigheze motivele pentru care nu s-au depus plângeri împotriva polițiștilor. Mai exact, până la această dată, România nu are un organism independent, responsabil cu cercetarea reclamațiilor făcute împotriva polițiștilor și funcționarilor însărcinați cu aplicarea legii; acestea sunt cercetate chiar de poliție, sau de Ministerul Afacerilor Interne.

189. ECRI recomandă cu tărie autorităților române să înființeze un mecanism independent, care să se ocupe de plângerile împotriva poliției. Acesta se va ocupa, între altele, de problemele de discriminare rasială și de motivele pentru care nu s-au depus plângeri împotriva polițiștilor.

190. În al treilea raport al său, ECRI recomandă autorităților române să pună bazele unei politici de recrutare a membrilor comunității rome în rândurile polițiștilor, între altele, pentru a facilita comunicarea și relațiile reciproce.

---

¹¹⁶ De exemplu „a) când subiectul și-a exprimat el însuși consimțământul pentru o astfel de procesare a datelor; [...] h) unde există o prevedere legală specifică, privind protejarea unui interes public important, cu condiția ca procesarea să se efectueze în conformitate cu drepturile privind datele subiectului și cu alte garanții legale prevăzute de prezenta lege”.

191. Începând cu iunie 2012, următoarele cadre aparținând unei minorități naționale/etnice erau angajate în poliție: 369 persoane de origine maghiară și 113 persoane de origine romă. ECRI notează cu mulțumire că, de la al treilea raport al său, autoritățile române au desfășurat campanii de recrutare a membrilor minorităților naționale/etnice în cadrul poliției¹¹⁷. În februarie 2010, autoritățile române au comandat și un studiu pentru evaluarea integrării acestor persoane în aparatul polițienesc. Mai mult, un număr de locuri din cadrul diferitelor academii de poliție din țară au fost rezervate pentru reprezentanții minorităților naționale/etnice, în special pentru romi. În 2011, opt astfel de locuri erau reținute pentru recruți de origine romă. În lumina numărului de incidente legate de violența rasistă, care i-au implicat pe polițiști și pe membrii comunității rome, ECRI consideră că numărul acestor locuri prioritare ar trebui crescut; polițiștii romi se pot dovedi în practică o resursă prețioasă în evitarea escaladării violenței între poliție și comunitatea romă.

192. ECRI recomandă autorităților române să-și intensifice eforturile pentru recrutarea membrilor comunității rome în cadrul forțelor de poliție, cu scopul de a facilita, între altele, comunicarea și relațiile reciproce.

VIII. Educația și conștientizarea

193. În al treilea raport al său, ECRI îndemna autoritățile române să redacteze o programă școlară care să reflecte diversitatea culturală a României și să învețe despre contribuția grupurilor minoritare la istoria țării. Ea mai recomandă ca toate referințele depreciative cu privire la grupurile minoritare să fie șterse din manuale.

194. Articolul 46 (10) din noua lege a învățământului din 2011, prevede ca programa de istorie și manualele să reflecte istoria și tradițiile minorităților naționale din România. Într-adevăr, ECRI a fost informată de autorități că, în 2009, au fost introduse în programa școlară două cursuri opționale, educație interculturală și istoria minorităților naționale, pentru învățământul secundar inferior și, respectiv, superior¹¹⁸. În plus, un manual despre istoria și cultura romilor a fost publicat în 2007. ECRI salută aceste realizări și încurajează autoritățile să integreze aceste subiecte în cursul obligator de istorie, la toate nivelele de învățământ. În ceea ce privește problema referințelor depreciative cu privire la grupurile minoritare naționale/etnice/religioase, rapoartele au arătat că un manual despre religia ortodoxă, publicat în 2006 de Ministerul Educației și Secretariatul de Stat al Cultelor, descrie în termeni peiorativi și discriminatorii un număr de culte religioase. Rapoartele arată că, pentru acest motiv, Credința Bahá'í a dat în judecată Ministerul Educației și pe Secretarul de Stat competent. Ca urmare, manualul a fost retras din școli și de pe piață, textul său a fost revăzut, iar el a fost republicat.

195. ECRI recomandă autorităților române să integreze istoria minorităților naționale/etnice, inclusiv pe cea a romilor, în cadrul cursului obligatoriu de istorie, la toate nivelele de învățământ.

¹¹⁷ Acestea includ, între altele, următoarele campanii: „Misiune posibilă – șanse egale în alegerea unei cariere” (2010); „Misiune posibilă – ofițeri de poliție într-o comunitate multiculturală” (2011).

¹¹⁸ În România, învățământul este împărțit în învățământ primar, care durează patru ani și se adresează copiilor între șase și zece ani; învățământ secundar inferior, care cuprinde clasele 5-10 și se adresează elevilor între 10 și 16 ani; și învățământ secundar superior, pentru clasele 11-13, pentru elevi între 16 și 19 ani.

196. ECRI repetă recomandarea sa ca autoritățile române să ia măsuri ca toate referințele depreciative față de grupurile vulnerabile să fie șterse din manualele școlare.
197. În al treilea raport al său, ECRI îndemna autoritățile române să includă în programul de instruire a profesorilor chestiuni legate de respectul pentru diversitatea culturală. Mai recomanda de asemenea ca profesorii să fie mai bine instruiți să predea elevilor din diferite medii culturale.
198. În plus față de cursurile de instruire a profesorilor menționate deja în acest raport în alte secțiuni, în 2007 și 2008, aproximativ 500 de profesori au participat la sesiuni de instruire privind cultura și istoria romilor. Mai mult, CNCD, împreună cu Ministerul Educației, au organizat, în 2008 și 2009, cursuri de instruire privind promovarea ne-discriminării și a drepturilor omului.
199. Activități de conștientizare privind lupta împotriva discriminării au fost discutate în diferite secțiuni ale acestui raport.¹¹⁹

---

¹¹⁹ Vezi secțiunea privind „Existența și aplicarea prevederilor legale”, subsecțiunea „Organisme anti-discriminare și alte instituții” (paragraful 54 et seq.) și secțiunea privind „Discriminarea în diferite domenii”, subsecțiunea „Educația” (paragraful 116 et seq.).

RECOMANDĂRI SUPUSE UNEI URMĂRIRI INTERIMARE

Cele trei recomandări specifice, pentru care ECRI solicită implementare prioritară din partea autorităților române sunt următoarele:

- Să desfășoare campanii de informare a publicului larg în legătură cu prevederile legilor penale privind lupta împotriva rasismului și de informare a victimelor în privința organismelor competente să acorde asistență și/sau reparații.
- Să stabilească un sistem cuprinzător de colectare a informațiilor privind aplicarea prevederilor legilor penale împotriva rasismului și discriminării rasiale. Un astfel de sistem trebuie să înregistreze numărul de anchete deschise de poliție, cazurile prezentate de procurori, numărul de cazuri în așteptare înaintea instanțelor și hotărârile lor finale, împărțite pe ani de referință și pe prevederi penale relevante.
- Să ia măsuri pentru alocarea de fonduri suficiente și puternica impulsivitate a „Strategiei pentru îmbunătățirea situației romilor”; să asigure coordonarea între ministere; și să garanteze responsabilitatea autorităților locale față de cele centrale în implementarea Strategiei.

Un proces de urmărire interimară a implementării acestor trei recomandări va fi condus de ECRI la nu mai mult de doi ani de la publicarea acestui raport.

BIBLIOGRAFIE

Această bibliografie prezintă cele mai importante surse publicate, folosite în timpul examinării situației din România: ea nu trebuie considerată ca o listă exhaustivă a tuturor surselor de informație disponibile pentru ECRI în timpul pregătirii acestui raport.

European Commission against Racism and Intolerance (ECRI)

1. Third Report on Romania, 24 June 2005, CRI(2006)3.
2. Second report on Romania, 22 June 2001, CRI(2002)5.
3. Report on Romania, March 1999, CRI(99)9.
4. General Policy Recommendation No. 1: Combating racism, xenophobia, antisemitism and intolerance, October 1996, CRI(96)43.
5. General Policy Recommendation No. 2: Specialised bodies to combat racism, xenophobia, antisemitism and intolerance at national level, June 1997, CRI(97)36.
6. General Policy Recommendation No. 3: Combating racism and intolerance against Roma/Gypsies, March 1998, CRI(98)29.
7. General Policy Recommendation No. 4: National surveys on the experience and perception of discrimination and racism from the point of view of potential victims, March 1998, CRI(98)30.
8. General Policy Recommendation No. 5: Combating intolerance and discrimination against Muslims, April 2000, CRI(2000)21.
9. General Policy Recommendation No. 6: Combating the dissemination of racist, xenophobic and antisemitic material via the Internet, December 2000, CRI(2001)1.
10. General Policy Recommendation No. 7: National legislation to combat racism and racial discrimination, February 2003, CRI(2003)8.
11. General Policy Recommendation No. 8: Combating racism while fighting terrorism, June 2004, CRI(2004)26
12. General Policy Recommendation No. 9: The fight against antisemitism, September 2004, CRI(2004)37.
13. General Policy Recommendation No. 10: Combating racism and racial discrimination in and through school education, March 2007, CRI(2007)6.
14. General Policy Recommendation No. 11: Combating racism and racial discrimination in policing, October 2007, CRI(2007)39.
15. General Policy Recommendation No. 12: Combating racism and racial discrimination in the field of sport, March 2009, CRI(2009)5
16. General Policy Recommendation No. 13: Combating anti-Gypsyism and discrimination against Roma, September 2011, CRI(2011)37.
17. General Policy Recommendation No. 14: Combating racism and racial discrimination in employment, September 2012, CRI(2012)48.

Other sources

18. Government of Romania, Strategy of the Government of Romania for the inclusion of the Romanian citizens belonging to Roma minority for the period 2012 – 2020.
19. National Council for Combating Discrimination, Discrimination in Romania – Perceptions and attitudes, 2012.
20. Council of Europe, Committee of Ministers, Resolution CM/ResCMN(2013)7 on the implementation of the Framework Convention for the Protection of National Minorities by Romania.

21. Cour européenne des droits de l'homme, Soare et autres c. Roumanie, Requête n° 24329/02, Arrêt, 22 May 2011.
22. Cour européenne des droits de l'homme, Paroisse Greco-Catholique Sâmbata Bihor c. Roumanie (Requête n° 48107/99, Arrêt, 12 janvier 2010.
23. European Court of Human Rights, Stoica v. Romania, Application no. 42722/02, Judgment, 4 March 2008.
24. European Court of Human Rights, Cobzaru v. Romania, Application no. 48254/99, Judgment, 26 July 2007.
25. European Court of Human Rights, Gergely v. Romania, Application no. 57885/00, Judgment, 26 April 2007.
26. European Court of Human Rights, Kalanyos and others v. Romania, Application no. 57884/00, Judgment, 26 April 2007.
27. European Court of Human Rights, Moldovan and others v. Romania, Applications nos. 41138/98 and 64320/01, Judgment No. 2, 12 July 2005.
28. European Court of Human Rights, Nachova and others v. Bulgaria [GC], Applications nos. 43577/98 and 43579/98, 6 July 2005.
29. Thomas Hammarberg, Commissioner for human rights, Letter to the Prime Minister of Romania, 17 November 2010.
30. Response of the Prime Minister of Romania to the Commissioner for human rights, December 2010.
31. Advisory Committee on the Framework Convention for the Protection of National Minorities, Third Opinion on Romania, 5 October 2012, ACFC/OP/III(2012)001.
32. Advisory Committee on the Framework Convention for the Protection of National Minorities, Comments of the Government of Romania on the third opinion of the Advisory Committee on the implementation of the Framework Convention for the Protection of National Minorities by Romania, 5 April 2013, GVT/COM/III(2013)002.
33. Advisory Committee on the Framework Convention for the Protection of National Minorities, Third report submitted by Romania pursuant to Article 25, paragraph 2 of the Framework Convention for the Protection of National Minorities, 16 May 2011, ACFC/SR/III(2011)002.
34. European Charter for Regional or Minority Languages, Application of the Charter in Romania, 1st monitoring cycle, 19 June 2012, ECRML(2012)3.
35. United Nations Committee on the Elimination of Racial Discrimination (CERD), Reports submitted by States parties under Article 9 of the Convention, Sixteenth to nineteenth periodic reports due in 2007, 22 June 2009, CERD/C/ROU/16-19.
36. CERD, Consideration of reports submitted by States parties under article 9 of the Convention, Concluding observations of the Committee on the Elimination of Racial Discrimination, 13 September 2010, CERD/C/ROU/CO/16-19.
37. United Nations, Human Rights Council, Report of the Special Rapporteur on contemporary forms of slavery, including its causes and consequences, Gulnara Shahinian, Mission to Romania, 30 June 2011, A/HRC/18/30/Add.1.
38. United Nations, Report of the Working Group on the Universal Periodic Review, Romania, 21 March 2013, A/HRC/23/5.
39. United Nations, Working Group on the Universal Periodic Review, Compilation prepared by the Office of the High Commissioner for Human Rights, in accordance with paragraph 5 of the annex to Human Rights Council Resolution 16/21, 9 November 2012, A/HRC/WG.6/15/ROU/2.

40. United Nations, Working Group on the Universal Periodic Review, National Report submitted in Accordance with paragraph 5 of the annex to Human Rights Council resolution 16/21, 3 December 2012, A/HRC/WG.6/15/ROU/1.
41. United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR), UNHCR chief visits emergency transit centre in Romania, News Stories, 28 May 2010.
42. European Commission, Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions, National Roma Integration Strategies: a first step in the implementation of the EU Framework, 2012, Com(2012)226 final.
43. European Commission, Special Eurobarometer 393, Discrimination in the EU in 2012, Report, November 2012.
44. European Union Agency for Fundamental Rights (FRA), United Nations Programme for Development (UNDP), The situation of Roma in 11 EU Member States, Survey results at a glance, 2012.
45. FRA, Annual Report 2010, Fundamental rights: challenges and achievements in 2010, 2011.
46. FRA Annual Report 2011 - Fundamental rights: challenges and achievements in 2011, 2012.
47. FRA, Annual Report 2012, Fundamental rights: challenges and achievements in 2012, 2013.
48. FRA, EU-MIDIS, European Union Minorities and Discrimination Survey – Main Results Report, 2009
49. FRA, Making hate crime visible in the European Union: acknowledging victim's rights, 2012.
50. FRA, Antisemitism, Summary overview of the situation in the European Union 2001-2011, Working paper, 2012.
51. FRA, Migrants in an irregular situation: access to healthcare in 10 European Union Member States, 2012.
52. FRA, Asylum Factsheet – Romania, 2010.
53. Organisation for Security and Co-operation in Europe (OSCE) Office for Democratic Institutions and Human Rights (ODHIR), Hate crimes in the OSCE region – incidents and responses, Annual report for 2011, Warsaw, November 2012.
54. Adevarul, Roumanie: une population en déclin, la communauté rrom en forte hausse démographique, 27 février 2012.
55. Amare Prhala, Desire and European Roma Rights Centre (ERRC), Letter re Forced Eviction of Roma from Coastei Street, Cluj-Napoca, Romania, 17 January 2011.
56. Amnesty International, Hundreds of Roma in Baia Mare, Romania are at imminent risk of forced evictions by the local authorities, 20 April 2012.
57. Amnesty International, Mind the legal gap - Roma and the right to housing in Romania, June 2011.
58. Amnesty International, treated like waste, Roma homes destroyed, and health at Risk, in Romania, January 2010.
59. Amnesty International, Human Rights in Romania, Amnesty International Report 2010.
60. Amnesty International submission to the UN Universal Periodic Review, Romania, 2008.
61. Amnesty International, News, Romania to forcibly evict hundreds of Roma, 26 August 2011.
62. Amnesty International, Public Statement, Romania; Roma families forcibly evicted in Cluj-Napoca still waiting for justice and adequate housing a year on, 16 December 2011.

63. Amnesty International, Public Statement, Cluj-Napoca Court rejects National Railways request to move homes of Romani families from Cantonului Street, 23 September 2011.
64. APADOR-CH, Romania's State and Religions - A Transparent Relationship? 2008.
65. Bartlett J. et al., New Face of Digital Populism, Demos, 2011.
66. Centre for Ethno cultural Diversity, Policies for Integration of the National Minorities in Romania, 2008.
67. Center for Legal Resources, Romania RAXEN National Focal Point, Housing Conditions of Roma and Travellers, March 2009.
68. European Network against Racism (ENAR), ENAR Shadow Report 2010-2011, Racism and related discriminatory practices in Romania, Policy Center for Roma and Minorities, March 2012.
69. ENAR, Shadow Report 2009-2010, Supplemental report: Ethnic profiling in Romania, March 2011.
70. ENAR and Open Society Foundations, Racist Violence in Romania, Policy Raluca Negulescu and Valeriu Nicolae, Center for Roma and Minorities, March 2011.
71. European network of legal experts in the non-discrimination field, Report on measures to combat discrimination, Country Report 2011, Romania, Romanita Iordache, State of affairs up to 1 January 2012.
72. European network of legal experts in the non-discrimination field, Executive summary, Country Report Romania 2011 on measures to combat discrimination, Romanita Iordache.
73. European Roma Rights Centre (ERRC), Submission to the Joint CEDAW-CRC General Recommendation/Comment on Harmful Practices, Child Marriages among Roma, 9 September 2011.
74. ERRC, Letter to the Prime Minister of Romania, the Minister of the Interior, the President of the National Council for Combating Discrimination, 1 August 2011.
75. ERRC, Memorandum Concerning the Implementation and State of General Measures in the Judgments of Moldovan and Others v. Romania (No. 1, friendly settlement), Moldovan and Others v. Romania (No. 2), Kalanyos and Others v. Romania (friendly settlement), Gergely v. Romania (friendly settlement) (Application Nos. 41138/98; 64320/01, 57884/00, 57885/00) and Requesting the "enhanced supervision" procedure, 19 July 2011.
76. ERRC, Romania's Anti- Discrimination Law Amended, 18 May 2007.
77. ERRC, The Impact of Legislation and Policies on School Segregation of Romani Children, A Study of Anti-Discrimination Law and Government Measures to Eliminate Segregation in Education in Bulgaria, Czech Republic, Hungary, Romania and Slovakia, February 2007.
78. ERRC, The Glass Box – Exclusion of Roma from Employment, February 2007.
79. Fekete L., Pedlars of Hate: the violent impact of the European far Right, Institute of Race Relations, 2012.
80. Grupul de Lucru al Organizatiilor Civice (gloc) and ERRC, Letter to the President of Romania, Prime Minister of Romania and Interim Mayor of Cluj-Napoca, 19 December 2011.
81. Health for Undocumented Migrants and Asylum Seekers (Huma) network, Access to healthcare and living conditions of asylum seekers and undocumented migrants in Cyprus, Malta, Poland and Romania, March 2011.
82. Human European Consultancy, Universiteit Utrecht, Migration Policy Group, Legal Seminar 4 October 2011, Approaches to Equality and Non-discrimination Legislation inside and outside the EU, Discussion Paper – Workshop 4, Burden of Proof.

83. International Human Rights Movement, "World without Nazism", Monitoring the social basis of the revival of Nazi sentiments, xenophobia and extremism, September 2012.
84. International Human Rights Movement, "A world without Nazism", Monitoring the social foundations of the revival of Nazi sentiment, xenophobia and extremism, July 2012.
85. Mail Online, Romanians stop paying benefits to anyone who owns gold jewellery, Hutchinson, J., 2 February 2012.
86. Niță, D.L., Center for Legal Resources, Romania RAXEN National Focal Point, Thematic Study, Housing Conditions of Roma and Travellers, March 2009.
87. Open Society Foundations, Review of EU Framework National Roma Integration Strategies (NRIS), 2012.
88. Romani Criss, European Roma Rights Centre, Letter to Ministry of Administration and Interior Affairs, General Inspectorate of Romanian Gendarmerie, Mures County Colonel Inspector and Chief of Police re Fatal Shooting of a Romani Man by Police Officers, Agristeu, 15 June 2012.
89. Romani CRISS – Roma Centre for Social Interventions and Studies and Roma Civic Alliance of Romania, Shadow report for the committee on the elimination of racial discrimination, 27 July 2010.
90. U.S. Department of State, Bureau of Democracy, Human Rights and Labor, 2009 Country Reports on Human Rights Practices – Romania, 11 March 2010.
91. U.S. Department of State, Bureau of Democracy, Human Rights and Labor, 2010 Country Reports on Human Rights Practices – Romania, 8 April 2011.
92. U.S. Department of State, Bureau of Democracy, Human Rights and Labor, International Religious Freedom Report 2010 - Romania, 17 November 2010.
93. U.S. Department of State, International Religious Freedom Report, July-December 2010, Romania, 13 September 2011.
94. Ynet, Poll: Many Romanian teens anti-semitic, 2 May 2011.

